

Голас Рацзімы

№ 26 [1186]

ЛІПЕНЬ 1971 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 16-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

ВЕЧНЫ АГОНЬ ПАМЯЦІ

Мінула трыццаць год з таго страшнага лета, калі ў наша жыццё, пад стрэхі ціхіх хат уварвалася вайна. Упаў, скошаны куляй фашыста, першы савецкі пагранічнік; абарвалася на паўслове песня маці, якую яна спявала свайму першынцу; па беластволой бярозе, у цела якой упіўся асколак снарада, градам пакаціўся сок, бы жывыя слёзы.

Трыццаць год... За гэты час нехта вырас і пасталеў. Нехта адыйшоў у нябыт. Праляглі новыя дарогі і параслі буйналісьце, згубіліся ў абшарах старыя.

З адлегласці часу мы па-новаму бачым і ацэньваем падзеі, якія займалі наш розум і хвалявалі сэрцы. Тое, што ўчора здавалася надта складаным і цяжкім, сёння выглядае простым. Такія ўжо ўласцівасць чалавечай натуры: пакуль ідзеш па шляху, доўгім і цяжкім, канца не дачакацца, а прайшоў — нібы і не было ні таго шляху, ні перашкод на ім. І ёсць другая ўласцівасць, характэрная для чалавека: можа мінуць дзесяць, дваццаць, пяцьдзят год, сабрацца з памяццю многае перажытае асабіста, але ніколі не забудзецца тое, што было з краінай, з той зямлёй, якая ўстадавала цябе.

Жывое полымя памяці нагадвае нам сёння 22 чэрвеня 1941 года. У хмарах выбухаў брыдзе распаленае сонца. Засмяглымі вуснамі прынікае да хвалі Мухаўца маладзенькі салдат — абаронца Брэсцкай цытадэлі. Глуха стогне зямля, разрываемая на кавалкі нямецкімі бомбамі. Над жытнёвым полем у шалёным імпульсе праносіцца цень варожага самалёта. Свечкамі ўспыхваюць дамы на вуліцах Мінска. На ўсход цягнуцца калоны бежанцаў.

Вялікая Айчынная вайна... Час выпрабаваў трываласці нашага сацыялістычнага грамадскага ладу, моцы нашых Узброеных Сіл, еднасці і непарушнасці нашага братэрскага саюза, нашай вернасці Радзіме і адданасці Камуністычнай партыі, мужнасці і сілы духу нашага савецкага чалавека.

Мы вытрымалі ўсё. Вынеслі на ўласных плячах цяжар вайны. Абаранілі свой гонар і нацыянальную незалежнасць. Вырашылі лёс Еўропы, аблытанай карычневым павуціннем фашызму. Змянілі ход падзей у свеце. Мы — перамаглі!

Вельмі дарагой цаной далася нам свабода. Але ў імя яе мы гатовы былі ахвяраваць і большым. Такое вялікае і непакіснае наша імкненне захаваць дзецішча Леніна — сацыялістычную дзяржаву рабочых і сялян.

У вялікім змаганні з чорнай навалай мы былі не адзінокія. Памяць назаўсёды захавае пачуццё глыбокай павагі да той барацьбы, якую вялі з гітлераўскай Германіяй арміі нашых саюзнікаў. Савецкі народ высока цэнціць і ўклад у разгром фашысцкага рэйха барацьбітоў руху Супраціўлення, вязняў гітлераўскай турмаў і канцлагераў.

Але мы павінны адкрыта яшчэ раз напаміць людзям нашай маленькай планеты: лёс свету, лёс усяго чалавецтва залежаў ад стойкасці нашага, САВЕЦКАГА народа, ад здольнасці нашай, САВЕЦКАЙ краіны аказаць магутнае супраціўленне вераломнаму ворагу.

Таму сёння мы з болей і агідай успрымаем спробы некаторых «гісторыкаў» і ваенных дзеячоў Захаду зрабіць белае чорным. Падтасаваць факты, каб дагадзіць новым прапагандыстам сусветнага панавання і стратэгам глабальнай вайны. Нанава напісаць гісторыю другой сусветнай вайны. Абылцаць гераічны са-

вецкі народ, звесці на нішто талент нашых палкаводцаў і сілу рускай зброі.

У гэтым хоры апосталаў антыкамунізму не апошняю партыю выконваюць на заказ сваіх гаспадароў і беларускія нацыяналісты — былыя крываваыя паслугачы апантанага нямецкага яфрэйтара. Некалі яны дрыжэлі пры адным слове: партызаны. Разам з карнікамі яны палілі і вешалі сваіх суайчыннікаў, разам з гітлераўцамі, як пацукі, забіваліся ў норы, баючыся народнага гневу.

Сёння, ад'еўшыся на харчах заходніх разведкаў, гэтыя падонкі старанна падтакваюць сваім босам. Магутную хвалю ўсенароднага партызанскага руху ў Беларусі, у якім найбольш яскрава праявіўся патрыятызм нашага народа, яны пнуцца прадставіць як нешта наноснае, не ўласцівае беларусам.

Мы хочам нагадаць і «гісторыкам», і тым, хто ім падцягвае: без Сталінграда і Курска не было б Берліна 1945 года. Без партызанскага руху ў Беларусі, на Украіне і ў іншых рэспубліках Савецкага Саюза не меў бы поспеху рух Супраціўлення на захадзе Еўропы. Без Сандамірскага наступлення Савецкай Арміі саюзныя войскі ў Ардэнах былі б знішчаны да апошняга салдата.

Памяць чалавецтва... Яна — не гісторыяграфія, у якой можна выкрэсліць адны старонкі і дапісаць замест іх новыя. Насуперак жаданню фальсіфікараў у ёй адбіўся навечна подзвіг савецкага воіна, подзвіг вялікага народа вялікай і непераможнай дзяржавы. Памяць людская нагадвае і іншае. Вайны магло і не быць, каб краіны Захаду своечасова і ўважліва прыслухаліся да перасцярог Савецкага Саюза, да мірных прапановаў нашага ўрада. Яна нагадвае нам пра Мюнхен, пра патуранне агрэсару, безразважнасць дзяржаўных і палітычных дзеячоў даваеннай Еўропы. Гэта безразважнасць каштавала народам мільёны чалавечых жыццяў.

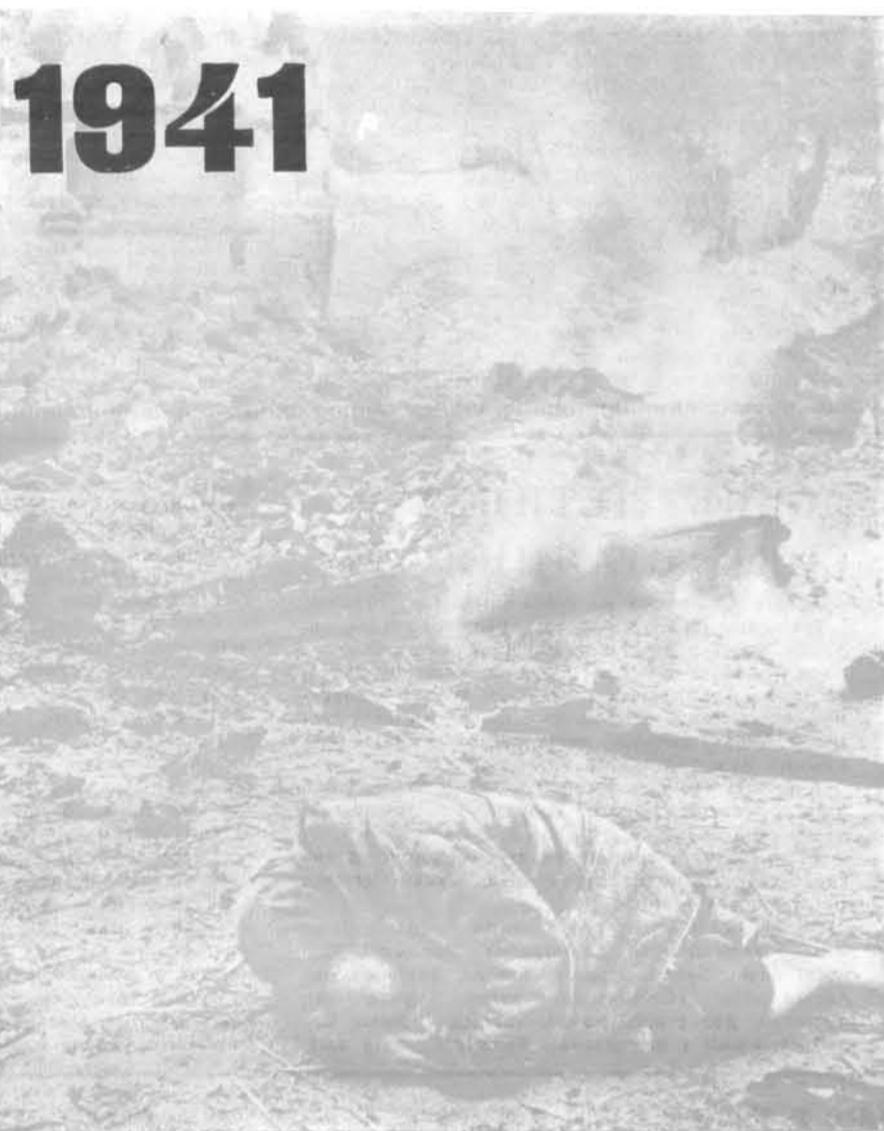
Ад пачатку Вялікай Айчыннай вайны нас аддзяляе прамежак часу ў трыццаць год. Зарубцаваліся раны на цэле зямлі. Сцёрліся сляды разбурэнняў. На месцы спаленага вырас новы дом. Побач са знявечаным кулямі старым дубам раскінуў галлё малады. Запусчаную і парослую хмызняком ніву зноў разараў хлебараб.

Аб вайне нагадваюць толькі абеліскі, курганы славы ды помнікі на брацкіх могілках... Не! Не толькі. Аб ёй нагадваюць раны старога салдата і генерала, што часта ныюць па начах.

Яшчэ больш вострым болей аддаюцца ў сэрцы раны душэўныя. Столькі год мінула, а дагэтуль не высыхаюць ад слёз вочы ўдоў-салдатак. Яшчэ і сёння адной думкай жывуць жонкі прапаўшых без вестак: «А можа жывы! А можа адгукнецца!» Толькі надзеяй цепліцца сэрца маці, якая згубіла пад бамбёжкай свайго маленькага сына — ці не адшукана дзе.

Нязгасны агонь памяці кліча нас да магіл загінуўшых і закатаваных. Схіліць перад імі голаў. Пакласці жывую кветку. Ён трывожна б'ецца ў грудзях і заклікае да дзеяння. Зрабіць усё магчымае для ўмацавання міру на зямлі. Папярэдзіць новую сусветную вайну.

У гэтым — абавязак кожнага чалавека. Гэта людзі павінны зрабіць у памяць аб тых, хто загінуў у барацьбе з фашызмам. У імя нашых нашчадкаў і будучых пакаленняў, якія прыйдуць на гэтую зямлю.

1941

1945

СССР: РЕШАЮЩИЙ ВКЛАД

События второй мировой войны волнуют и сегодня миллионы людей различных поколений. Вновь и вновь возвращаясь к ним, люди стремятся глубже осмыслить их причины, понять источники победы СССР и его союзников по антигитлеровской коалиции над ударными силами мирового империализма, извлечь уроки на будущее.

История минувшей войны стала ареной ожесточенной идеологической борьбы. Аполитет империализма, извращая и фальсифицируя факты, преследуют политические цели: оправдать современную агрессивную внешнюю политику США и их союзников, реабилитировать германский империализм и японский милитаризм, затормозить миро-

вое революционное и национально-освободительное движение. Особые усилия реакционные историки на Западе, прежде всего американские, прилагают к тому, чтобы принизить решающую роль Советского Союза в разгроме германского фашизма.

В многочисленных научных трудах, в мемуарах генералов и адмиралов, в бесчисленных статьях и популярных иллюстрированных изданиях, вышедших в свет в послевоенный период на Западе, можно проследить одну общую тенденцию — стремление всячески преувеличить значение военных усилий западных держав и умалить величие побед Советской Армии, бросить тень на военное искусство ее солдат и полководцев, скрыть истин-

ные причины сокрушительного поражения гигантской фашистской военной машины.

Военно-историческая служба армии США прямо поставила перед американскими военными историками задачу обосновать и пропагандировать заведомо лживый и несостоятельный тезис, будто Советские Вооруженные Силы не были «главным архитектором победы» во второй мировой войне. И такие попытки делаются уже не первый год.

Американский профессор Джон Снэлл, например, утверждает, что с декабря 1941 года Соединенные Штаты якобы стали «ведущей силой коалиции». А состоящий на службе Пентагона военный историк Э. Зимке, ничтоже сумняшеся, заявляет,

«держав в психологическом плане оборонительной».

Неблаговидным целям фальсификации истории служат и такие приемы, когда иные западные историки вообще умалчивают или лишь иногда вскользь упоминают о решающих сражениях второй мировой войны — под Москвой, Сталинградом, Курском. В то же время значительные операции западных держав в Северной Африке и Италии безмерно преувеличиваются.

Вероломно напад 22 июня 1941 года на Советский Союз, германские империалисты ставили своей целью захватить территорию и богатства СССР, уничтожить социалистический строй, истребить миллионы советских людей, а остальных превратить в своих рабов. Гитлеровская клика считала разгром СССР главным звеном в планах завоевания мирового господства. Не случайно фашистское командование бросило в «поход на Восток» основную массу своих вооруженных сил: 153 полностью укомплектованные и технически оснащенные дивизии

14 моторизованных. А всего вместе с войсками сателлитов враг развернул против СССР 190 дивизий. Все четыре танковые группы германских сухопутных войск, четыре воздушных флота из пяти, составлявших военно-воздушные силы Германии, были направлены на советско-германский фронт.

Известно, что в первые месяцы войны в силу ряда факторов захватчикам удалось вклиниться далеко в глубь Советской страны. Но «поход на Восток» отнюдь не был «триумфальным шествием», как рассчитывали гитлеровские стратеги. С каждым днем Советская Армия усиливала отпор врагу. В ход упорных оборонительных боев советские воины обрушивали удары на противника, который нес невосполнимые потери в живой силе и технике, заставляли врага большой кровью оплачивать каждый метр временно захваченной территории. Только сухопутные войска противника за первые два месяца войны потеряли до 400 тысяч, а к концу 1941 года — до 800 тысяч человек. К ноябрю 1942 года потери врага достигли

ДЗЕНЬ ЛЕТНЯГА СОНЦАСТАЯННЯ

Сёлета ён прыпаў на самы звычайны аўторак. Трыццаць гадоў назад гэта была сонечная ядзеля. Яшчэ з вечара адправіліся на сваё цярплівае сядзенне аматары рыбалкі. Усю ноч гулялі на гарадскіх плошчах і сельскіх вуліцах выпускнікі школ. Ледзь світала, калі пайшлі на лугі касцы. У Мінску тысячы людзей збіраліся на адкрыццё Камсамольскага возера...

А ў гэты час ужо загінулі першыя пагранічнікі. Ужо абрушыліся першыя снарады і авіябомбы на нашы гарады і вёскі.

Дзень летняга сонцастаяння — самы доўгі дзень года — стаў трыццаць гадоў назад самым цяжкім днём нашага жыцця.

Раніцай 22 чэрвеня 1941 года людзі з усіх канцоў Мінска ішлі да плошчы Перамогі. Яны неслі вянкi, букеты жывых кветак. Велічная мелодыя песні «Свяшчэнная вайна» лунае над плошчай, дзе стаіць помнік-абеліск воінам Савецкай Арміі і партызанам Беларусі, якія загі-

нулі ў баях за вызваленне нашай Радзімы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

10 гадзін 45 мінут. На плошчу Перамогі, да вечнага агню ля помніка, падыходзіць ганаровая варта Мінскага гарнізона. Разв'язваецца на зятры баявы сцяг. Для ўдзелу ва ўрачыстай цырымоніі ўскладана вянокі да помніка героям гістарычных бітваў прыбылі члены Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, урада рэспублікі, прадстаўнікі Чырванасцяжнай Беларускай вайскавай акругі, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны.

Пад урачыстыя гукі аркестра да помніка-абеліска падыходзяць з вянкамі прадстаўнікі заводаў і фабрык, будоўляў, навучальных і іншых устаноў усіх раёнаў горада.

Мінутай маўчання ўшанавалі тысячы мінчан памяць тых, хто не вярнуўся з палёў бітваў.

У дзень трыццатай гадавіны пачатку вайны вянкi і кветкі былі ўскладзены да помніка ахвярам фашысцкага тэрору ў Трасцянец, на брацкіх магілах у Маскоўшчыне, у паркi імя Горкага, на вуліцы Талбухіна, у паркi імя Чалоскінцаў, на 9-м кіламетры Маскоўскай шашы, на Кальварыйскіх могілках і на могілках па вуліцы В. Казлова,

да помнікаў двойчы Герою Савецкага Саюза Сяргею Грыцаўцу і Герою Савецкага Саюза Марату Казею.

Урачыстыя цырымоніі ўшанавання памяці загінуўшых прайшлі па ўсёй рэспубліцы.

Брэст... Прыспушчаны флагі над фортамі цытадэлі, гучыць жалобная мелодыя. Каб аддаць даніну павагі і ўдзячнасці тым, хто грузымі заслужыў ад фашысцкай чумы сваю Айчыну, сюды прыйшлі жыхары пагранічнага горада. Вянкi, букеты кветак былі ўскладзены на месцах жорсткіх баёў ля Холмскіх і Тэраспальскіх варот, да руін Белага палаца, 9-й пагранічнай заставы, казармаў 33-га стралковага палка. Ганаровымі гасцямі Брэста сталі прыхаўшчыя з Казахстана, Палтаўскай, Арлоўскай і іншых абласцей краіны ўдзельнікі абароны крэпасці, якія засталіся жывы, сваімі загінуўшымі герояў.

Адна думка валодае ў гэты дзень людзямі розных узростаў — каб дзеці ніколі больш не працягваліся ад грукату артылерыйскіх налётаў, каб усюды панавалі мір і спакой. Няхай Вечны агонь ля абеліскаў нагадвае ўсяму свету аб вялікім подзвігу нашага народа ў вайне, якая пачалася 30 год назад, у самы доўгі летні дзень 1941 года.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

НОВЫЯ МАРКІ

З канвеера радыёзавода імя 50-годдзя Кампартыі Беларусі штогод выходзяць сотні тысяч сучасных тэлевізараў «Гарызонт», пераносных радыёпрыёмнікаў «Акіян» і транзістарных — «Эцюд-2».

У гэтыя дні калектыў прадпрыемства рыхтуецца да выпуску новых мадэлей. На базе тэлевізара «Гарызонт» другога класа створан тэлевізар палешанай якасці «Гарызонт-204». Ён адрозніваецца ад свайго папярэдняка перш за ўсё большымі размерамі экрана, лепшай выразнасцю адбітка. У другім паўгоддзі пачнецца вытворчасць новага транзістарнага радыёпрыёмніка «Эцюд-603», які прыкметна пераўзыходзіць цяперашнюю мадэль.

ДЭТАЛІ З КАПРОНУ

Серыйны выпуск гума-

ва-тэхнічных вырабаў і дэталей з капрону для патрэб прадпрыемстваў рачнога флоту рэспублікі асвоен эксперыментальным участкам Пінскага суднабудаўніча-суднарамонтнага завода. Вялікім попытам у суднабудаўнікоў карыстаюцца падшыпнікі і ўтулкі грабнага вала, якія ўшчыльняюць колцы да розных рухавікоў, салынікі, гумавыя клапаны шаравога тыпу і многае іншае. Пашыраны выпуск літых капронавых дэталей.

ВЯЛІКАЯ ТРЫБУНА МАТЭМАТЫКАЎ

У Беларускам дзяржаўным універсітэце закончылася трэцяя рэспубліканская канферэнцыя матэматыкаў. У яе рабоце прынялі ўдзел прадстаўнікі навуковых і вышэйшых навучальных устаноў 39 гарадоў Савецкага Саюза, у тым ліку Мас-

квы, Ленінграда, Кіева, Новасібірска, Тбілісі, Рыгі, Таліна.

У якасці гасцей прысутнічалі 25 вядомых матэматыкаў і сярод іх членкарэспандэнт АН СССР А. Летаў, акадэмік АН Літоўскай ССР І. Кубілюс, акадэмік АН Казахскай ССР О. Жаўтыкоў.

Каля 300 дакладаў было зроблена матэматыкамі Беларусі — гэта адзін з вынікаў бурнага развіцця матэматычных навук у рэспубліцы за апошнія гады.

УПЕРШЫНІЮ У КРАІНЕ

На Бабруйскім заводзе гумава-тэхнічных вырабаў упершыню ў нашай краіне распрацавана рэцэптура па стварэнню айчынай гукапаглынальнай гумы і асвоен серыйны выпуск гукапаглынальнай праліткі для легкавых аўтамашын «Жыгулі» Волж-

скага аўтамабільнага завода.

Гэта навінка выклікала вялікую цікавасць на адпаведных прадпрыемствах гумавай прамысловасці краіны, прадстаўнікі якіх прыязджаюць цяпер на завод па вопыт.

З МЯСЦОВАЙ СЫРАВІНЫ

У адным з павільёнаў ВДНГ СССР адкрылася выстаўка тавараў бытавога і гаспадарчага прызначэння, якія вырабляюцца з мясцовай сыравіны прадпрыемствамі спажывецкай кааперацыі. 27 кааператывуных прадпрыемстваў з дзевяці саюзных рэспублік дэманструюць каля тысячы розных экспанатаў. Тут кухонныя прылады, ганчарныя вырабы, умывальнікі, чаканка па метале і разьба па дрэве, цацкі і дэкаратыўныя вырабы, пледзеныя сумкі, фарфоравы посуд і многа іншых тавараў.

Беларусь на гэты агляд прадставіла прадукцыю Гомельскага і Бабруйскага камбінатаў па перапрацоўцы другаснай сыравіны. Гамельчане паказваюць рознакаляровыя абліцовачныя пліткі і пліткі для надлогі з адходаў

У Брэсцкай крэпасці-героі завершана будаўніцтва першай чаргі мемарыяльнага комплексу ў памяць абаронцаў цытадэлі над Бугам. Закончана ўзвядзенне і пад'ём металічнага штыка. Яго вага — 575 тон.

На здымку: пад'ём штыка.

Фота В. ГЕРМАНА.

палімерных матэрыялаў, якія ўкаранены ў вытворчасць у 1970 годзе. Бабруйскі камбінат экспануе вязальна-пашывачны вацін.

ТКАЧЫХАМ — ДЫПЛОМЫ ВІСПС

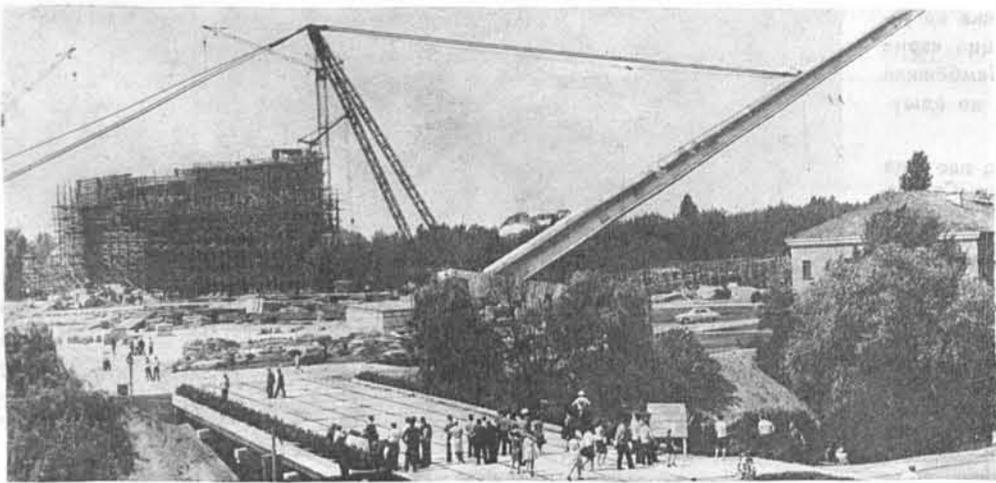
З Масквы ў вёску Збланы Ліскага раёна прыйшла радасная вестка. Палывод калгаса «Гігант» Марыя Лянцэвіч узнагароджана Дыпломам ВІСПС. Яе вырабы — цудоўныя паясы, аздобленыя беларускім арнамантам, — экспанаваліся на Усесаюзнай выстаўцы-конкурсе дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва самадзейных мастакоў і майстроў народнай творчасці. Такой жа ўзнагароды ўдостоена і ткачыха з вёскі Чырвоная М. Кажукала.

У вёсцы Збланы ўжо доўгі час працуе цэлая арцель народных умельцаў. Жанчыны выконваюць заказы для Гродзенскай фабрыкі мастацкіх вырабаў, музеяў Гродна, Мінска і Масквы.

СУВЕНІРЫ — У ТУРЦЫЮ

Вялікім попытам карыстаецца прадукцыя Мазырскай фабрыкі мастацкіх вырабаў. У многіх дамах Фінляндыі, Канады, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі красуюцца нашы беларускія сувеніры.

Цяпер на фабрыцы рыхтуецца вялікая партыя прадукцыі для пасылкі ў Турцыю. У далейшую паўднёвую краіну паедуць ільняныя накідкі, дываны, вырабы з керамікі і іншыя сувеніры.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

двух миллионов человек убитыми, ранеными, и пропавшими без вести.

Уже в приграничных сражениях фашистские захватчики почувствовали силу сопротивления Советской Армии. В Смоленском сражении была сорвана попытка гитлеровцев с ходу прорваться к Москве. Наступление фашистов под Ленинградом было остановлено. Огромные потери врагу нанесли защитники городов-героев Одессы, Киева, Севастополя... Мощные удары советских войск под Ростовом, Тихвином и под Москвой переросли в контрнаступление, а затем в общее наступление Советских Вооруженных Сил.

В ходе исторической битвы под Москвой был окончательно похоронен гитлеровский план «блицкрига», развенчана фальшивая легенда о «непобедимости» немецко-фашистской армии. Победа под Москвой явилась грозным предвестником неминуемого поражения германского фашизма.

Героическая победа Советской Армии под Сталинградом положила начало коренному перелому как в ходе

Великой Отечественной войны, так и всей второй мировой войны. 200 дней и ночей бушевало это грандиозное сражение. Потери противника с 17 июля 1942 года по 2 февраля 1943 года достигли 1 500 тысяч убитыми, ранеными и пленными. После поражения на берегах Волги и Дона Гитлеру пришлось признать на совещании в своей ставке: «...я могу сказать одно: возможности окончания войны на Востоке посредством наступления более не существует».

В результате победы под Курском и выхода советских войск к Днепру (1943 год) завершился коренной перелом в ходе войны. Стратегическая инициатива была прочно закреплена за Вооруженными Силами СССР. Крупные наступательные операции Советской Армии весной и летом 1944 года поставили фашистскую Германию на грань катастрофы. Мощные удары Советских Вооруженных Сил на Востоке во многом облегчили высадку англо-американских войск во Франции и их последующие боевые действия. Развивая наступление, Совет-

ская Армия оказала помощь в освобождении от фашистского ига народам многих оккупированных гитлеровцами европейских стран и самого немецкого народа. Завершающим актом второй мировой войны в Европе явилась Берлинская операция, в ходе которой советскими войсками была разбита почти миллионная группировка противника.

Всего за время войны Советская Армия уничтожила 507 немецких дивизий и 100 дивизий стран — сателлитов Германии. А англо-американские войска в Северной Африке, Италии и Западной Европе разгромили и пленили 176 вражеских дивизий. Фашистская Германия потеряла во второй мировой войне 13,6 миллиона человек убитыми, ранеными и пленными, из них 10 миллионов — на советско-германском фронте. Враг потерял здесь три четверти своей авиации, большую часть артиллерии и танков.

Судьба всей мировой войны зависела прежде всего от исхода борьбы между СССР и Германией. Ведь на советско-германском фронте в те-

чение 1941—1945 годов была сосредоточена основная масса вооруженных сил «третьего рейха».

Наконец, следует отметить, что боевые действия на советско-германском фронте носили исключительно напряженный характер. По своим масштабам, размаху и активности они не идут ни в какое сравнение с действиями англо-американских войск. К тому же, как об этом свидетельствуют захваченные документы противника, на Востоке действовали наиболее боеспособные дивизии вермахта и войск стран — сателлитов Германии.

Из 12,5 миллиона человек, составлявших численность вооруженных сил США во время войны, лишь часть была использована на действующих фронтах. К сентябрю 1944 года численность американских войск в Западной Европе, например, составляла немногим более 2 миллионов человек. В этот же период (к началу 1944 года) на советско-германском фронте действовало более 6 миллионов советских воинов.

Советские люди высоко ценят вклад, который внесли в

достижение победы над общим врагом народы США, Англии, Франции и других стран — союзников СССР по антигитлеровской коалиции. Но они решительно отвергают попытки буржуазных фальсификаторов истории оспорить ту истину, что основную тяжесть борьбы с германским фашизмом вынесли советский народ и его Вооруженные Силы. Невиданное мужество и стойкость духа, отвагу и ратную доблесть проявили они в этой борьбе. «Не только современники, но и будущие поколения, — сказал с трибуны XXIV съезда КПСС министр обороны СССР Маршал Советского Союза А. Гречко, — вечно будут помнить и чтить героическое советское солдата, спасшего мир от фашистского порабощения, обеспечившего народам многих стран Европы и Азии свободу, независимость и социальный прогресс».

Великий подвиг советского народа и его армии навечно вписан в летопись человечества.

Анатолий КОРКЕШКИН,
полковник.
АПН.

У трох кіламетрах ад Магілёва, побач з сасновым борам, адкрыта першая чарга новай абласной бальніцы. Гэта буйнейшая ў рэспубліцы шматпрофільная лячэбна-прафілактычная ўстанова. Комплекс уключае паліклініку і стацыянар на 440 ложкаў. Усе 11 аддзяленняў бальніцы аснашчаны сучасным айчынным і замежным медыцынскім абсталяваннем, якое дазваляе хутка і дакладна ставіць дыягназ, паспяхова весці лячэнне. Да канца года ў строй дзюючых увайдзе і другая чарга бальніцы — пяціпавярховы корпус на 460 ложкаў. Тут размесцяцца комплекс для заняткаў лячэбнай фізкультурай, кіназала на 300 месцаў, кабінет функцыянальнай дыягностыкі, бібліятэка, аперацыйны блок з кандыцыяваным паветрам, аптэка, сталовая для медработнікаў і абслугоўваючага персаналу і іншыя памяшканні. З уводам у строй усяго бальнічнага гарадка ў ім адначасова змогуць лячыцца каля 900 хворых. Абслугоўваць іх будуць больш як 100 урачоў і каля 300 чалавек сярэдняга медыцынскага персаналу.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Агульны від новага бальнічнага комплексу каля Магілёва. 2. Галоўны ўрач бальніцы К. БАХАНОВІЧ, хірург П. СЯЛІЦКІ, урач-неўрапатолаг Э. ГАРЛОУСКАЯ, загадчыца кардыёрэўматалагічнага аддзялення Л. ЛУСТО, урач-неўрапатолаг П. КРЫВІЧКІН і намеснік галоўнага ўрача па лячэбнай частцы Л. МАКАРЭВІЧ.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

СЕГОДНЯ В НОМЕРЕ

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

Тридцать лет минуло с того страшного июньского утра, когда фашистские орды перешли советскую границу и началась Великая Отечественная война. Тысяча четверста восемнадцать дней борьбы стали днями вечной и неуязвимой славы советского оружия, советского народа («ВЕЧНЫ АГОНЬ ПАМЯЦІ», 1 стр.).

Группа соотечественников из Канады попала в Минск в те дни, когда наш народ отмечал тридцатую годовщину начала войны. Они стали свидетелями глубокого уважения советских людей к памяти героев, освободивших мир от коричневой чумы. Удивление и восхищение вызвал у гостей восстановленный из руин и пепла Минск, его новостройки, многочисленные скверы и парки («У НАС АГУЛЬНАЯ МЭТА», 4 стр.).

Прошлым летом Эва Транчикова, журналистка из Чехословакии, с делегацией словацких пионеров посетила Беларусь. Гости прошли по местам партизанской славы, побывали на озере Палик, где в годы войны дислоцировался крупный отряд народных мстителей. Они возложили живые цветы на братскую могилу партизан-чехословаков, погибших на белорусской земле, минутой молчания почтили память Войцеха Шатары, командира чехословацкого отряда («ЖЫВАЯ ГЕРОІКА», 5 стр.).

Имена Янки Купалы и Якуба Коласа дороги сердцу каждого белоруса, они символ нашей национальной гордости. Интерес к творчеству народных поэтов проявляют читатели разных возрастов. По просьбе нашего земляка Александра Крашенинникова, живущего в Соединенных Штатах Америки, а также других соотечественников мы печатаем на 7 стр. стихи Я. Купалы и открытки из поэм Я. Коласа «Новая земля» и «Расплата».

Николай Судилковский, уроженец Могилевской губернии, всю жизнь боролся за интересы трудового народа. Он подвергался гонениям, преследованиям со стороны реакционных правительств России, Румынии... Вынужденный переехать из страны в страну, он все же не оставлял своих научных изысканий, вел большую общественную работу («ПРЭЗІДЭНТ ГАВАЙСКИХ АСТРАВОУ», 8 стр.).

● НАШИ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ ●

СВЕДКАЙ

БЫЛА ГАРА

Раней гэту гару ў народзе называлі Крывой. Яна асела ў сярэдзіне сваёй, утварыўшы два няроўныя гарбы. Цяпер Петралевіцкую гару, што пад Слонімам, называюць Крывавай.

...Гэта адбылося летам 1941 года. На прасторны двор школы сагналі мужчын з усяго горада. Некалькі сутак іх марылі голадам, а потым аб'явілі: «Хто хоча есці, той павінен працаваць». Палонных выстраілі, а потым старанна адабралі самых моцных і выносливых. Папярэдзілі: у першай калоне на работу пойдучь дзве тысячы чалавек — ні больш, ні менш.

Усё было зроблена так, быццам людзі сапраўды ішлі на работу. За плячыма — кіркі, лопаты, рыдлёўкі. Калона выйшла са Слоніма і збочыла да ўрочышча Маргі. Тут усіх прымуслі капаць траншэі нібы для абаронных збудаванняў. Калі работа была скончана, ззаады выйшаў атрад карнікаў. Пе-

растраляць дзве тысячы бязбройных людзей для іх было справай некалькіх минут...

У ноч з 3 на 4 ліпеня 1944 года на Петралевіцкай гары фашысты расстралялі 102 чалавекі, у тым ліку дзяцей. Пры аглядзе ахвяр выявілася, што ва ўсіх расстраляных рукі былі звязаны за спіной дротам, людзі былі забіты выстраламі ў патыліцу. Дзяцей закапалі жывымі, аб чым сведчыла адсутнасць на іх целах кулявых ран. Забітыя — інжынеры, урачы, настаўнікі, работнікі культуры. Фашысты праследавалі мэту знішчаць інтэлігенцыю.

Да самага вызвалення Слоніма гітлераўская машына знішчэння працавала няспынна і мерна. Каб схапіць кулі, фашысты выстрайвалі сваіх ахвяр так, што спіна аднаго прыходзілася да грудзей другога. Стралялі, як правіла, у расправаных людзей.

Вось выпіска з акта слонімскай раённай камісіі аб знішчэнні савецкіх грамадзян нямецка-фашысцкімі захопнікамі: «Усяго па гораду Слоніму і Слонісімскім раёне на 10 ліпеня 1944 года закатавана і расстраляна 42 тысячы савецкіх гра-

мадзян. На 41136 чалавек расстраляных прозвішчаў устанавіць немагчыма».

На вяршыні Петралевіцкай гары — строгі помнік з бетону. Кожная пліта на ім — напамінак аб тысячх ахвяр, што пахаваны тут. Зямля на гары і далёка вакол яе чырвоная, — гэта гліна. Нават у гарачы дзень лета не рассыпаецца яна, нібы навечна змацаваная пралятай на ёй крывёю.

А ля падножжа гары на месцы спаленых дзмоў выраслі дзсяткі новых, прыгожых будынкаў. Яны з усіх бакоў абкружылі Петралевіцкую гару, быццам сваім выглядам старажыццак развеець яе цяжкія ўспаміны.

М. РЫЛКО.

ЗМАГАЛІСЯ ЁСЕ

Праз некалькі дзён пасля акупацыі Мінска фашысцкае камандаванне вывесіла ў горадзе загад: усім працаздольным мужчынам неадкладна з'явіцца на біржу працы для размеркавання на работу. У выпадку адказу — расстрэл.

Так Георгій Бушмакін апынуўся на вагонарамонтным заводзе. Аднак і тут юнак знайшоў спосаб помсціць ворагу. Ён стаў членам гарадской падпольнай арганізацыі. Першае баявое заданне — звязацца з савецкімі ваеннапалоннымі, якія працавалі на станцыі Мінск-Таварная і іншых прадпрыемствах горада, каб стварыць сярод іх падпольную арганізацыю.

Мужны падпольшчык распаўсюджаў сярод насельніцтва савецкія газеты, лістоўкі з паведамленнямі Саўінфармбюро, дапамагаў хавацца тым, каго праследавалі гітлераўцы. Калі карнікі напалі на след групы, у якой дзейнічаў Георгій, ён перайшоў да партызан. Там працягваў барацьбу ўжо са зброяй у руках. А ў 1943 годзе Бушмакін зноў вяртаецца ў Мінск, каб прадоўжыць падпольную работу. Тут ён і сустрэў вызваленне.

Цяпер Георгій Іосіфавіч працуе слесарам-электрыкам на станцыі Мінск-Пасажырская. У думках ён часта вяртаецца ў тыя гады, калі салдатамі ставаліся ўсе.

В. ШЫХАНЦОУ.

У НАС АГУЛЬНАЯ МЭТА

У той дзень усе яны, як ніколі дагэтуль, яскрава і востра прыгадалі родныя мясціны, з якіх лёс калісьці закінуў іх у далёкую Канаду. Раніцай 22 чэрвеня радыёкаментатары паведамілі сенсацыйную навіну: гітлераўская Германія вераломна напала на Савецкі Саюз.

У разварушанай памяці ўвакраслі незабыўныя з дзяцінства саламяныя вёскі, бярозавыя пералескі паміж пшчотнай зеляніны лугоў, утульна схаваныя ў лазняку і чароце азёрцы. Успомніліся родныя і блізкія, што засталіся на Радзіме. Няўжо цяпер усё гэта ў агні вайны? Нават тады, калі яшчэ невядома было пра многія зверствы гітлераўцаў, яны адчувалі, што здарылася нешта страшэннае. Таму ночы напярэд праседжвалі ля радыёпрыёмнікаў, каб пачуць весткі з Усходняга фронту. Вайна на Радзіме стала галоўнай тэмай іх гутарак, з думкамі аб ёй яны клаліся спаць і прачыналіся.

Там, у спакойнай за плячыма бязмежнага акіяна краіне, адразу знайшліся прарокі, якія абвясцілі, што Савецкай Расіі прышоў канец: гітлераўскую военную машыну зламаць немагчыма — паглядзіце, маўляў, на скароную фашыстамі Еўропу.

Але тысячы рускіх, беларусаў, украінцаў, якіх згуртавала ў эміграцыі любоў да Радзімы, верылі, што няма ў свеце сілы, якая магла б зламаць волю іх братоў і сячёр. У фонд дапамогі савецкаму народу пацяклі зароблены нялёгкай працай долары, за тысячы кіламетраў пайшлі пасылкі з медыкаментамі, сабраным у землякоў адзеннем...

Невыпадкова, што менавіта тыя дні і падзеі ўспаміналіся гэтым немаладым ужо людзям у момант, калі іх самалёт рабіў апошнія развароты над полем мінскага аэрапорта. Прыезд у Беларусь другой у сёлетнім сезоне групы турыстаў з Федэрацыі рускіх канадцаў супаў з 30-годдзем пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

Для большасці прыбыўшых гэты тур — першае спатканне з Радзімай пасля дзесяцігоддзяў разлукі з ёй. Якой яна стала, ці залячыла раны, атрыманыя ў час акупацыі? І, зразумела, цяжка стрымаць слёзы радасці:

— Вось, Дан, і пабывалі мы з табой на беларускай зямлі! — Нібы не верачы яшчэ ўласным вачам, гаворыць свайму сябру Дзмітрыю Фалевічу Іосіф Дземянчук. — Дзесьці, годзе ў 1913, я пасвіў ля Свіслачы кароў. Ці ўбачу тое месца?

А праз некалькі мінут пасля таго, як аўтобус выруліў на забудаваную сучаснымі дамамі вуліцу, сам разумее недарэчнасць свайго пытання: вядома, тых месц цяпер не пазнаць.

Так з вокнаў аўтобуса і пачалося знаёмства нашых гасцей з беларускай сталіцай. І адразу галоўным пытаннем стала: «Як вы гэта здолелі?», а адзінай ацэнкай убачанага — «Выдатна!».

Васіль Красновіч і Дзямёнці Должка параўноўваюць Мінск з Таронта, дзе яны цяпер жывуць. Мінск ім падабаецца значна больш: «Тут вельмі чыста, горад, як суцэльны парк, вуліцы шырокія, будынкі прыгожыя і сучасныя па архітэктуры. Як вы паспелі за такі кароткі пасляваенны перыяд зрабіць усё гэта?».

Іосіф Дземянчук, які пабываў у Англіі, упэўнена сцвярджае: «У Лондане і па сённяшні дзень стаяць руіны дамоў, разбураных у час нямецкіх бамбёжак. Англія, такая магутная капіталістычная дзяржава, не змагла дагэтуль залячыць ваенныя раны, якія былі непараўнава меншымі, чым атрыманыя вашай краінай. Як вы здолелі так хутка ўзняць рэспубліку з руін?».

Сцяпан Жыгуліч: «У вас з

усіх бакоў відаць будаўнічыя краны. Гэта выдатна, што вы ўзводзіце так многа дамоў і фабрык. Я ўпэўнены, што, калі б рускаму народу не давялося так доўга ваяваць і панесці такія цяжкія страты, Савецкі Саюз быў бы сёння самай развітай у свеце дзяржавай».

Наш госць мае рацыю, гаворачы пра велізарныя выпрабаванні, якія выпалі на долю савецкіх людзей. У час свайго знаходжання ў рэспубліцы землякі з Канады ўбачылі, што самым распаўсюджаным помнікам на беларускай зямлі з'яўляюцца абеліскі на брацкіх магілах ахвяр фашызму. Трасцянец, што пад Мінскам: тут закатавана і расстраляна звыш 150 тысяч чалавек. Мясюкоўшчына: помнік, пад якім пахавана звыш васьмідзяткі тысяч расстраляных гітлераўцамі савецкіх грамадзян. Шматпакутная Хатынь, дзе зажыла спалены ўсе жыхары. На мемарыяльных магілах, што створаны на месцы спаленай вёскі, захоўваецца зямля яшчэ з 136 беларускіх вёсак, якія таксама ператвораны фашыстамі ў попел і не адрадыліся. У іх полымі згарэлi тысячы мірных жыхароў.

Кожны чацвёрты беларус загінуў у гады мінулай вайны. Гэту лічбу землякі пачулі ў Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, куды яны прыйшлі на экскурсію. З залы ў залу, з паверх на паверх пераходзячы ўсхваляваныя ўбачаным і пачутым турысты. Асобныя лічбы і факты з гісторыі вайны многія ведаюць з прачытаных у Канадзе кніг, з кінафільмаў. Аднак пераважная частка велізарнай экспазіцыі музея для нашых землякоў — адкрыццё. З карт, дакументаў, фотаздымкаў, узораў зброі і іншых экспанатаў выразна вырысоўваецца грандыёзны малюнак вялікай бітвы, якую вёў супраць фашызму і выйграў наш народ.

— Не, такіх людзей нельга перамагчы! — усклікае Варвара Заяц, калі гід расказвае пра лёс мужнай беларускай дзяўчыны Зінаіды Тус-

налобай, якая не ведала страху, ратуючы на полі бою раненых. Ёе мужнасць не зламала нават цяжкое раненне і інваліднасць.

Іван Шульга не мог схаваць здзіўлення, калі даведаўся, што толькі на тэрыторыі рэспублікі з ворагам змагаліся 374 тысячы партызан, а чатырохсоттысячны рэзерв патрыётаў дапамагаў партызанам.

— Цяпер у нас на Захадзе спрабуюць перагледзець гісторыю другой сусветнай вайны, — гаворыць Аляксей Грэбнянюк. — Сцвярджаюць, быццам бы вядучую ролю ў разгроме гітлераўскай Германіі адыгралі саюзніцкія войскі, а не Савецкая Армія, што асноўныя бітвы адбываліся не на тэрыторыі Расіі. Толькі застаецца ўсё менш людзей, якія вераць такім тэорыям, бо яны не пацверджаны фактамі. У вашым музеі сабрана багата дакументаў, і мы абавязкова раскажам аб іх нашым сябрам, калі вернемся ў Канаду.

— Нельга дапусціць паўтарэння жахаў мінулай вайны. Дзеля шчасця нашых дзяцей. У нас з вамі агульная мэта — берагчы мір. — так сказаў на сустрэчы ў піянерскім лагеры «Зялёнае» Рыгор Шаламіцкі.

Гэту радасную сустрэчу нашы землякі не забудуць ніколі. Дзеці мінскіх будаўнікоў, што адпачываюць тут, сустрэлі гасцей букетамі вясількоў і песнямі. З канцэртаў выступілі ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. Пасля ўсе агледзелі тэрыторыю лагера, наведалі пакоі, у якіх жывуць піянеры, пакінулі ўсхваляваныя запісы ў кнізе Інтэрнацыянальнага дружбы: «Выдатна! Такого шчаслівага дзяцінства мы не бачылі нідзе».

Аляксей Грэбнянюк доўга не адрываў ад вачэй кінакамеру, здымаючы з падножкі аўтобуса развіталы салот піянераў. Машына паволі набірала хуткасць, і доўга яшчэ былі чуваць словы дзіцячай песні: «Пусть всегда будет солнце, пусть всегда будет небо...»

Вячаслаў ХАДАСОУСКИ.

НА ЗДЫМКУ: у жалобным маўчанні спыніліся землякі з Канады ля мемарыяльнага коміна. Тут некалі была адна з вуліц Хатыні.

ЛОЖЬ ВО СПАСЕНИЕ И ФЕРМЕРСКИЕ ПРОБЛЕМЫ

Дорогие читатели! Нам хочется поделиться с вами кое-какими мыслями и соображениями по вопросам, которые больше всего волнуют всех честных людей мира, в том числе и Канады.

Нам часто приходится сталкиваться с ложной информацией, нарочито извращенными фактами о жизни в Советском Союзе, особенно молодежи. Даже канадские корреспонденты, находящиеся в Москве, в большинстве случаев передают незначительные новости с примесью иронии и вымысла, часто не совпадающие с действительностью. Из их информации можно заключить, что в Советском Союзе вообще ничего нет заслуживающего внимания канадского народа. Как будто там, в Москве, эти корреспонденты находятся в клетке и лишены возможности вести свои собственные наблюдения и встречаться с людьми, а на глазах у них черные повязки, закрываю-

щие все, происходящее в СССР. Они не видят ни красивых колхозных поселков со всеми удобствами, ни московских колоссальных новостроек. Не видят того, что во всех городах развешены объявления о найме на работу и что каждый советский гражданин может получить работу по своей специальности.

Они не видят многочисленных студенческих ходов и экскурсий, совершающихся на любом виде транспорта. Им не знакомы студенческие строительные отряды, которые возводят новые поселки в необжитой Сибири.

Так, канадский корреспондент Эд Доглас, комментируя Директивы по новому пятилетнему плану по вопросу производства сельскохозяйственной продукции, заявил, что, мол, советский народ в основном питается картошкой, хлебом, капустой и то не вдоволь. После того, как на съезде выступил Брежнев, Доглас изменил позицию. «В прошлом году, — заявил он, — Советский Союз собрал самый высокий в истории своего сельского хо-

зяйства урожай: на 30 миллионов тонн больше, чем в первом рекордном году. А что же будет, если выполнятся планы девятой пятилетки 1971—1975 годов? Кто тогда будет покупать канадскую пшеницу? Однако это пока только планы», — успокаивает Доглас.

Говоря такую чушь, канадский корреспондент демонстрирует свою неосведомленность об истории прошедших славных пятилетних планов, превративших отсталую, невежественную и голодную Россию в передовую социалистическую страну. Ему непонятна мораль социалистического государства и советского человека, которому чуждо индивидуальное обогащение за счет других, как это практикуется на родине Догласа. И в 30-ые годы были подобные пророки, мечтавшие о провале пятилетних планов Советской страны. «Большевистская фантазия!» — кричали они, недооценивая народ, превративший эту «фантазию» в действительность.

У нас на Родине каждого студента, закончившего

учебное заведение, ожидает работа по специальности, и ему нет надобности идти мыть посуду в ресторан или же переходить сразу же со студенческой скамьи на социальное обеспечение. Всего этого капиталистические корреспонденты не видят.

Хочется сказать несколько слов о профессии фермера, о людях, производящих продукты питания. Казалось бы, кто должен был думать об этой отрасли нашего хозяйства, если не правительство? В прошлом много трезвоили о новой ответственной программе «Лифт» — «Подъем». Кого же поднял этот «лифт»? Тех, кто имеет по несколько тысяч акров земли и засеял ее в 1969 году пшеницей. В 1970 году они оставили ее пустой и получили по 600 долларов за каждый незасеянный акр, как бы в виде подарка. А я, завалив все амбары пшеницей еще до 1969 года, оставил почти всю землю незасеянной уже в 1969 году, и поэтому считается, что я не принимал участия в программе «лифт» и не получил ни копейки. Да и другие фермеры, если и получили что-то, то все равно, не видно, чтобы они куда-то поднялись, а вот вниз падают, как переспелые груши.

То лифт, то диверсификация сбили бедняк с нормальной фермерской доро-

ги, и теперь они оказались в руках акционерных обществ, которые приступают к продаже их имущества с аукциона, а фермер идет на социальное обеспечение (вэл-фер). Пшеницы продано до сих пор по 3—4 бушеля с акра, за которые половина денег была получена еще в 1969 году в виде аванса. Многие фермеры согласны с правительством, что сельское хозяйство в Канаде пошло в безвыходное положение с запасом 750 миллионов бушелей пшеницы. Наступает голод... А ведь страна умирать с голоду на горах хлеба!.. А вот скажи на митинге фермерам, что этот кризис порожден нашим «заботливым» правительством, что стыд и позор страдать, когда гниют запасы десятилетней давности, а в других странах мира люди забыли, как выглядит хлеб... «Тем людям не за что покупать нашу пшеницу», — отвечают некоторые. Не за что?! А за те миллиарды, что наше правительство тратит на агрессивные цели НАТО и НОРАД. От кого оно хочет нас оборонять? Нас или себя? Никто пока никому не угрожает, а кто угрожает, то от того не оборонись. Они и без войны прибрали уже Канаду к рукам.

Надежда и Григорий МАРТЫНЮКИ.

«Вестник».

ЖЫВАЯ ГЕРОІКА

Прапануем увазе нашых чытачоў артыкул славацкай журналісткі Эвы ТРАНЧЫКАВАЙ, якая разам з дэлегацыяй славацкіх піянераў наведла Беларусь.

Калі б не было фільмаў, фатаграфій і ўвогуле дакументаў, не было гутарак з жывымі сведкамі. Супраціўленне ў час другой сусветнай вайны магло б некаму здацца паэтычным эпэсам, казачна прыгожай легендай пра гераізм простага чалавека. І, можа, іменна для таго, каб усвядоміць усю глыбіню і праўдзівасць гэтага эпэсу, каб перажыць сэрцам праўдзівасць таго, што не выказана ў словах і да сёння, варта наведваць Беларусь.

Раўнінны край. Даждзі ператвараюць белы пясок у зыбку дрыгву, але і ў сонечныя дні чужаземцу я не парала б паглыбляцца ў невядомую прыроду. Балоты і багнішчы ў самых нечаканых мясцінах падсцерагаюць сваіх ахвяр. Сёння такой небяспечнай глебы пад нагамі меней, але ў тых часы, калі пад барабанны пошчак і гартанні каманды абвешчалі *Drang nach Osten*, тады гэтая зыбка глеба была адным з відаў зброі міралюбівага насельніцтва.

Я адламаю на памяць галінку сасны, і густы водар лесу вяртае мяне ў тых, для нас ужо далёкія, амаль нерэальныя дні. Гэй, лясны, лясны, густыя зараснікі — хваёвыя, бярозавыя, дубовыя... Гэта Беларусь, як бачаць яе мае вочы.

А потым я паціскаю руку Пятру Лапаціну, ускладаю букет палявых кветак да помніка загінуўшым, узнімаю чарку гарэлкі за дружбу, цалую руку сямідзесяцігадовай бабулі — партызанскай сувязной Валянціне Судок, гладжу па галоўках дзяцей, захапляюся бялюткімі нацыянальнымі ўборамі, доўга размаўляю з рабочым Барысаўскай фабрыкі піяніна. Гэта Беларусь, як адчувае яе маё сэрца.

Тады, у 1941 годзе, Гітлер планавалі ў момант здабыць Брэст, а на акупацыю Беларусі адводзілі некалькі дзён. Ці ж здолее просты селянін

гэтага небагатага краю аказаць супраціўленне звышчалавеку? А просты селянін паставіў на «непераможнай арміі» крыж. Брэст змагаўся месяц, і страты нямецкай арміі занялі дых у генералітэту. А потым яго чакаў сюрпрыз, на які не разлічвалі фанатычныя фашысты, — просты чалавек падняўся на свяшчэнную барацьбу супраць зверстваў і тыраніі.

На Беларусі ў партызанскай вайне ўдзельнічаў амаль кожны — ад дзяцей да жанчын і старых; кожны — паводле сваіх магчымасцей — памагаў наблізіць вызваленне. Проста немагліва напісаць пра ўсё, таму мы выбралі адзін з партызанскіх раёнаў. Можа, яшчэ таму, што там мы сустрэліся з жывым легендарным героем — П. Лапаціным, а можа, і таму, што ў сэрцы гэтага раёна ёсць кляпаліва ўкрытая кветкамі магіла, а над ёй золатам ззяе надпіс: «Чэхаславакам-партызанам Айчыннай вайны 1941—45 ад беларускага народа».

Назваецца гэты раён — Барысаўшчына. Яго цэнтр — Барысаў — прыгожы, сучасны горад з чыстымі вуліцамі, паркамі, новымі заводамі...

Калыскаю партызанскага руху была вёска Бараўляны над возерам Палік. Сёння Палік — блакітнае, спакойнае азёрка, акружанае соснамі і бярозамі. У 1944 годзе ў яго наваколлі размяшчалася каля 4 000 партызан. І я, седзячы на беразе і пазіраючы на люстэрка мігальна-іскрыстай вады, у якую з вяскам і піскам ныралі маладыя хлопцы і дзяўчаты, думала пра тых, іншых маладых. Пра камсамольцаў брыгады, Пра 20-гадовага камандзіра камсамольскага атрада «Ленінец» Івана Загараднюка, пра 17-гадовага Валодзю Шарапава, які прымаў удзел у знішчэнні трох ваенных эшалонаў. Пра Надзю Траян — тады 18-гадоваю камсамольку, цяпер Героя Савецкага Саюза. У думках маіх паўсталі і магілы Зоі Арловай, 20-гадовай медсястры, і 17-гадовай разведчыцы Люсі Чалоўскай.

На тваю магілу, Люся, на помнік тваёй непражытай і

ўсё ж багатай маладосці мы паклалі свой сціплы букет.

У вёсачцы Новае Сяло мы прыпыніліся даўжэй. Тут брацкая магіла, і тут, каля бяроз, нам таварыш Раманоўскі сказаў:

— Калі сустрэнецца Ладзіслава Сташку, перадайце яму, калі ласка, прывітанне! Ад усіх нас. Новае Сяло яго помніць, і ён, вядома ж, не забудзе пра нас.

Гэтая вёсачка, як і многія, згарэла дашчэнту, а 120 яе жыхароў былі расстреляны або зажыва спалены. Сёння па вулічках каля новых дамоў са смехам бегаюць дзеці, а ў маладым садзе пахне яблыкамі. Тут, у вёсцы, магіла 16-гадовага Мішы Усоскага, на вачах якога забілі бацьку, маці, 14-гадовую сястрычку Раю і 13-гадовую Ксенечку. Калі Мішу прымалі ў партызанскую брыгаду «Дзядзькі Коля», ён даў сваю ўласную клятву: «За кроў і смерць блізкіх я знішчу дзесяткі фашысцкіх падпальшчыкаў...»

Сваю клятву ён стрымаў. 21 мая 1943 года ён прыкрыў адыход атрада. Ён змагаўся да апошняга патрона, а потым, акружаны гітлераўцамі, гэты апошні патрон ахвяраваў сабе.

Рубня, Усохі, Смаляры — усюды магілы, усюды ў доміках фатаграфіі з чорнымі стужкамі.

Прыязджаем у Іканы. Тут аглядаем піянерскі музей Вялікай Айчыннай вайны, праходзім маладзёжным паркам, у якім пасаджана 500 дрэў. Кожная лашчына, кожны дубок носіць імя партызана, і кожнае дрэва пасадзілі і даглядаюць піянеры. На ганаровым месцы каля помніка — дуб, на ім таблічка з надпісам: «Памяці Войцеха Шатары — камандзіра чэхаславацкага атрада».

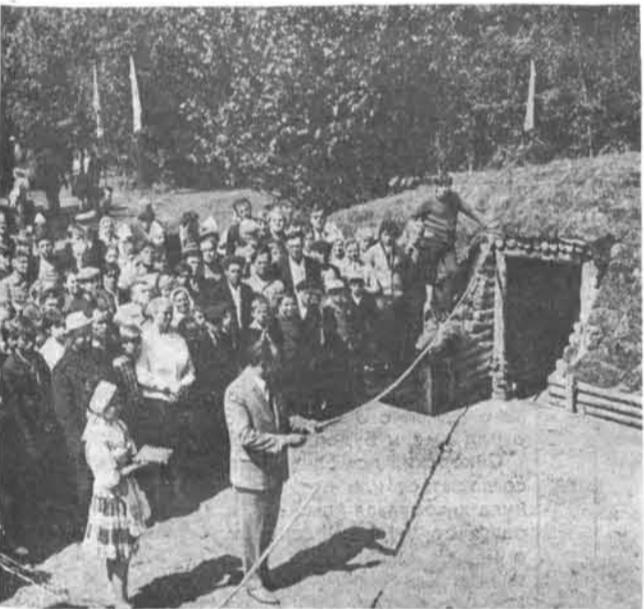
І мы развітваемся. Доўга, доўга махаем рукамі, а на дарозе, не зважаючы на дробны дождж, доўга стаяць людзі. Мы ўносім з сабой сяброўскія поціскі рук, адвозім невялікія, але ад душы — сувеніры, а ў сэрцы — жывы эпэс гераічнага часу белай краіны — Беларусі.

У Гродзенскім гісторыка-археалагічным музеі вялікае месца займае экспазіцыя, якая расказвае пра першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, пра барацьбу воінаў і партызан за вызваленне Прынёманскага краю, пра перамогу савецкага народа над гітлераўскімі захопнікамі.

НА ЗДЫМКУ: зала, дзе размешчана экспазіцыя, прысвечаная барацьбе народных мсціўцаў супраць гітлераўцаў на тэрыторыі Гродзеншчыны.

Фота А. ПЕРАХОДА.

Подзвіг народных мсціўцаў — беларускіх партызан — назаўсёды застанеца ў памяці людзей. Нядаўна ва ўрочышчы Хаваншчына Івацвіцкага раёна адбылося ўрачыстае адкрыццё мемарыяльнага комплексу, у які ўвайшлі адноўленыя партызанскія зямлянікі і хаткі, дзе знаходзіліся падпольныя абком партыі, штаб брэсцкага партызанскага злучэння і рэдакцыя абласной газеты «Зара».

НА ЗДЫМКУ: урачыстае адкрыццё мемарыяла.

Фота В. ГЕРМАНА.

ДУ я надоечы ранкам па плошчы Якуба Коласа і раптам чую:

— Здароў, Лявон. Азіраюся — мой сябра Змітрок.

— Куды бяжыш? — Ды вось, — паказваю на авоську, — драпікаў захацелася.

— Дык гэта ты, прыгнятальнік беларускага народа, агент Масквы, сам носіш бульбу з Камароўскага базару?

— Я аж вочы на яго вылупіў.

— Што гэта ты выдумаш?

— А ён з загадкавай усмешкай: — Не выдумаў, а прачытаў у газеце.

— Якой газеце?

— Не ў нашай, зразумела. Я быў у турысцкай паездцы за мяжой. Там мне трапіла ў рукі газетка такая, выходзіць у Торонце — «Беларускі голас» называецца. У ёй я і прачытаў чорным па белым, што ты — агент Масквы.

— Чорным па белым?.. А-а, гэта яны могуць...

— Развіталіся мы, прыйшоў я дадому, аддаў жонцы бульбу, сеў у крэсла і задумаўся: «Калі ж гэта я стаў агентам Масквы? Хто мяне завербаваў?»

— Успомніў першую паездку ў Маскву. Гэта было ў 1932 годзе. Я тады працаваў настаўнікам на Мазыршчыне. Стаім мы, група настаўнікаў з Палесся, ля гасцініцы, гамонім. Нейкая маладая прыгожая масквічка, пачуўшы нашу гамонку, спынілася.

— На якой вы мове гаворыце? — спытала яна.

— На беларускай, — адказаваю.

— Першы раз чую беларускую мову. Калі не сакрэт, дазвольце паслухаць.

— Які там сакрэт, — адказаў

робіць свой гаспадарчы разлік. Раптам кажэ:

— І як столькі зямлі вывезлі?

Ён, відаць, прыкінуў, колькі

Хмурнае неба асвятлялі час ад часу агоні зенітных батарэй, выбухі снарадаў, пражэктары. Захацелася пабачыцца з братам. Паехаў я ў Астанкіна

мерці за Маскву, былі ўсяго толькі агентамі?

Успомніў Васіля Самуціна. З ім прайшоў не адзін дзесятак вёрст па заснежаных палях Падмаскоўя ў час наступлення. У вызваленай Калузе сустрэкалі Новы год. Выпілі пайковую чарку. Радаваліся — усё бліжэй да Беларусі.

Пасля вайны я сустрэўся з Васілём у Мінску. Горад ляжаў у руінах. З Масквы ішлі эшалон за эшалонам з дапамогай. Успаміналі мы з ім франтавыя прыгоды. А вось каб Васіль сказаў: «Выгружай, Лявон, сабе адзін або два вагоны з гэтага эшалона і падавайся ў агенты Масквы», дык не помню.

Я пачаў перабіраць у памяці ўсіх сваіх сяброў-беларусаў, якіх жыўць у Маскве. Уладзімір Дубоўка, Канстанцыя Буйло... Яна давала мне рэкамендацыю ў Саюз пісьменнікаў... З кухні пацягнула смежанымі драпікамі. У носе заказытала. Падняўся з крэсла, зірнуў на кухню.

— Як там драпікі?

— Гатовы, — адказвае жонка. — Ды смятаны няма. Скокні ў магазін.

— Гэта я, агент Масквы, буду бегаць у магазін за смятанай?

Жонка зірнула на мяне заклапочана. Яна ж сёе-тое разумее ў медыцыне.

— Жартую, — успакойў я яе. — Добра, скокну ў магазін за смятанай. Заадно возьму яшчэ што-небудзь ды выўем з табой за ўсіх «агентаў» Масквы.

Леанід ПРОКША.

АГЕНТ МАСКВЫ

старшы нашай групы. — Масква нам вельмі спадабалася. Вось і гаворым пра гэта. Калі ласка, слухайце.

— Калі ласка. Як гэта прыемна гучыць.

І пачала яна распытваць пра Беларусь, беларускую мову, паэзію. І цяпер помню яе поўныя цікавасці вочы, ветлівую ўсмешку. А вось каб яна, гэтая чароўная масквічка, адвяла мяне ўбок і таямніча сказала: «Грошы на бочку — будзеш агентам Масквы», — такога не прыпомню.

Другі раз я быў у Маскве з групай калгаснікаў Віцебскай вобласці — удзельнікаў Усеагульнай сельскагаспадарчай выстаўкі.

З Беларускага вакзала мы накіраваліся ў метро. Сталі на левіцу, якая сама бегла ўніз. Побач са мной пажылы калгаснік з Сіроцінскага раёна. Глядзіць, дзівіцца. Спуск пад зямлю на станцыі «Беларуская» глыбокі. Мяркуе нешта селянін,

можна пакласці на сялянскі воз грунт.

— Не на кані, на машынах вывозілі зямлю, дзядзька, — гавару яму.

— Яно і на машынах атрымліваецца шмат...

Потым мы аглядалі падземныя палацы, — станцыі метро. Былі на Краснай плошчы і ў Маўзалеі.

Вечарам мы з дзядзькам з Сіроцінскага раёна стаялі на балконе. Масква ззяла агнямі. Помню, дзядзька выказаў сваё пацудзе вельмі скупа, па-сялянску:

— Масква-матухна!

І ўсё. І я не помню, каб той дзядзька з Сіроцінскага раёна сказаў мне: «Пабяжым запісвацца ў агенты Масквы».

А можа... Успомніў я 1941 год. Фронт наблізіўся да Масквы. Па дарозе з аднаго ўчастка фронту на другі я на некалькі гадзін затрымаўся ў сталіцы Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Масква была суровай, насцярожанай.

на аўтарамонтны завод, на якім ён працаваў і побач з якім жыў. У кватэры нікога — ні жонкі, ні дзяцей.

— На заводзе ён і днюе і начуе, — сказала суседка. — А жонка з дзецьмі на Урал эвакуіравалася...

Сустрэліся ў цэху. Рабочыя, не зважаючы на паветраную трывогу, рамантавалі танкі, рабілі міны.

Акружылі мяне хлопцы. На твары стомленасць.

— Ну, як там? — пытаюць.

Па вымаўленні чую, тут не адны масквічы.

— Цяжка, — кажу. — Лезуць, гады.

— У Маскву іх нельга пусціць.

— Не дай бог, — тады нам не бачыць Беларусі.

— І нэнькі-Украіны.

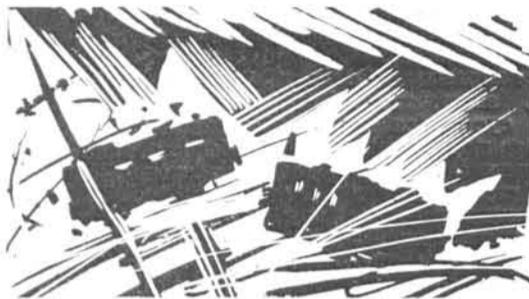
— І Латвіі.

— І Літвы.

Няўжо гэтыя хлопцы, і мільён беларусаў на фронце і каля паўмільёна партызан у тыле ворага, якія гатовы былі па-

В БРЕСТСКИХ ЛЕСАХ

Записки партизана

(Продолжение. Начало в №№ 13—25).

Гитлеровские солдаты посыпались из вагонов, залегли на полотно, открыв бешеный бесприцельный огонь. А партизанские бронбойщики, неуязвимые в заранее подготовленном убежище, продолжали хладнокровно выбирать новые цели, один за другим поджигая вагоны с боеприпасами. Вскоре запылал весь эшелон. Только после этого взвод Ляпичева покинул засаду, захватив с собой раненого в ногу партизана Ивана Васильевича Ковалевича.

Но не у всех отрядов выход на «железку» заканчивался столь удачно. Возвращаясь из похода, отряд имени Чкалова наткнулся на карателей. И хотя гитлеровцы в конце концов были разгромлены, чкаловцы вернулись на базу, неся на руках погибшего в этой схватке командира и одиннадцать своих товарищей.

Так не стало еще одного зачинателя партизанского движения на Брестчине: Василия Филина. Но жестокая, беспощадная борьба продолжалась. На место павших в боях становились новые рядовые партизаны и новые командиры.

В самом конце октября гитлеровцы на двадцати автомашинах нагрянули в Пески, а оттуда в Здитово, чтобы одним стремительным ударом парализовать партизанские силы в этом районе. Раньше, каких-нибудь полгода назад, такие налеты им удавались, потому что каждый отряд тогда действовал на свой страх и риск, полагаясь только на свои силы. А теперь фашистов еще на окраине Здитово встретил интенсивный огонь нескольких отрядов, руководство которыми взял на себя командир бригады Бобков. Отразив штурм вражеских автоматчиков, наступавших под прикрытием танкетки и бронемашин, партизаны перешли в контратаку и после двухчасового боя прижали гитлеровцев к непроходимому болоту.

05

Тем временем нарочные подняли тревогу в отрядах имени Чкалова, Калинина, Буденного, и вскоре в Здитово, где все еще гремел бой, подошла помощь. Когда он закончился, на дороге пылали тринадцать немецких автомашин, а на земле валялось более семидесяти трупов гитлеровских солдат и офицеров. Остальные на уцелевших семи грузовиках без оглядки умчались прочь. А здитовские крестьяне еще долго наткались в соседнем с деревней болоте на трупы фашистов, нашедших смерть в бездонной трясины.

НА ПОДЪЕМЕ

Штаб соединения и подпольный обком партии продолжали настойчиво искать новые формы развития партизанского движения и централизованной организации всенародной борьбы. По указанию обкома командиры и комиссары начали вводить в подразделениях строгую, не уступающую военной, партизанскую дисциплину. Любое своеволие или непослушание считались теперь чрезвычайным проступком со всеми выводами, вытекавшими для провинившегося. Партизанская зона Коречинских лесов стала зоной строгого, отныне и до конца войны установленного советского порядка. Штаб соединения постепенно расширял свое руководящее влияние на другие районы Брестской области.

Правда, кое-кто из партизанских командиров иногда пытался отстаивать свои права на партизанскую «вольницу». Не хотел, например, подчиняться дисциплине Кочкарев, после гибели Василия Филина назначенный командиром отряда имени Чкалова. Только по его вине до обидного нелепо погиб отважный партизан, один из ветеранов отряда Вася Ермилов. Но С. И. Сикорский умел быстро укрощать таких «непокорных»: по

106

приказу штаба соединения Кочкарев был разжалован в рядовые и переведен в другой отряд.

Снял Сергей Иванович с командирского поста (хотя и по другим причинам) Фрола Корнеевича Ляпичева. Я, узнав об этом, сначала даже не поверил: никаких как будто особо тяжких «грехов» за Фролом Корнеевичем не числилось. Однажды, воспользовавшись удобным случаем, спросил у Сикорского: за что?

Секретарь обкома нахмурился:

— Не согласен?

— Дело не в этом. Для себя хочу выводы на будущее сделать.

— Вот и сделай, — Сикорский кивнул. — Разве я говорю, что он никудышный командир? Боевой. Смелый. Умный. А поэтому тем более не должен был зазнаваться!

И вдруг предложил:

— Бери его в свой отряд, рядовым. Если сумеет сделать, как ты говоришь, «должные выводы», — штаб пересмотрит свое решение.

Я охотно согласился. Ляпичев совсем много склада человек, чем Кочкарев, да и чувствовалось, что секретарь обкома партии, как говорится, не собирался ставить на нем точку.

И Фрол Корнеевич действительно понял, глубоко переживал свои ошибки. Не один месяц провела мы с ним плечом к плечу, и за это время я не слышал от Ляпичева ни одной жалобы, ни единого сетования на свою судьбу, на несправедливость командира соединения. Наоборот, в боях и походах он старался делом доказать, что суровый урок пошел на пользу, и за короткий срок из рядовых партизан вырос в командира лучшего взвода нашего отряда.

С. И. Сикорский никогда и ничего не решал споро, на скорую руку. Прежде чем принять решение, он любил со всех точек зрения обду-

107

мать его, посоветоваться с компетентными товарищами, и для этого не только вызывал нужных людей к себе в штаб, но и сам нередко отправлялся к ним. И если из таких встреч вытекало мнение, не совпадавшее с его собственным, Сергей Иванович неизменно поступал так, как требовалось для успеха нашего общего дела.

Это было очень важно, особенно здесь, на Брестчине, где местное население привыкло издавна видеть в любом должностном лице «пана начальника». А секретарь подпольного областного комитета партии олицетворял в своем лице для партизан из местных жителей всю полноту Советской власти.

Вот почему и старался Сергей Иванович Сикорский каждым своим поступком и решением показать людям, насколько Советская власть народна и справедлива.

— Пусть знают, что панов у нас нет, — снова и снова повторял он.

Так повелось, и я не удивился, когда в один из хмуроватых дней поздней осени получил срочный вызов в штаб соединения.

— Посоветоваться надо, — сказал Сикорский. — Есть у меня, понимаешь ли, кое-какие думки...

— Слушаю, Сергей Иванович, — невольно улыбнулся я, догадываясь, что «думки» его имеют прямое отношение к нашему отряду. И не ошибся.

— Как считаешь, — продолжал секретарь обкома, — не пора ли сделать ваш отряд штабным отрядом соединения? Живем мы рядом, вам бы и взять на себя заботы о штабниках.

С точки зрения территориальности это предложение казалось правильным. Но было кое-что существенное, не укладывавшееся в эту логическую схему, и я откровенно высказал свои соображения:

108

— Вам не кажется, товарищ секретарь обкома, что отряду имени Калинина и без того тяжелее, чем многим другим?

— Чем, например? — прищурился Сикорский.

— У нас на плечах большой семейный лагерь, по сути дела целая деревня. Нам надо ее не только охранять, но и кормить, и одевать все партизанские семьи. А если добавить еще и штаб, на боевую работу ни времени, ни сил не останется. Вы ведь спрос с нас за боевые дела не уменьшите?

Сергей Иванович рассмеялся:

— Вон куда гнешь? Не жди!

— Я и не жду. Прямо говорю: хватит с нас одного семейного лагеря. Может, штабным сделать отряд имени Буденного?

Сикорский помолчал, словно прикидывая в уме, соглашаться или нет. Но в глазах его промелькнула хитроватая усмешка, и я понял, что весь этот разговор затеян неспроста. Не мог же он забыть о нашем семейном лагере, не может и не учитывать, как нелегко нам приходится. И разгадав эти мои мысли, Сергей Иванович вздохнул:

— Пусть так. Но в таком случае калининцам и буденновцам надо меняться лагерями. Что, не ожидал? У вас все к зиме готово, живете в теплых избах, а у них продувные насквозь шалаши торчат на юру. Ничего не поделаешь, — надо. Другого выхода мы в штабе придумать не смогли.

Я тоже рассмеялся:

— Выход правильный, лучше не придумаешь. С него бы вам и начинать: мол, собирайте монетки, и всего хорошего.

Сикорский пожал плечами:

— Чудак человек, разве я вас переселяю? Сам предложил. Зато вперед наука: скоро все отряды заставим в тепле жить.

— Согласятся ли строиться?

109

— Заставим! Ведь не один день еще воевать. Может, и следующую зиму здесь куковать придется...

Он произнес это с такой озабоченностью, что у меня последние сомнения отпали: надо строить новый зимний лагерь!

Но решать этот немаловажный вопрос самолично я не имел права. Мы всем отрядом готовились к зиме, отказывая себе в отдыхе, строили теплые жилища. Вот и будем теперь сообща решать, как лучше, а главное быстрее выполнить приказ штаба соединения: люди должны понять, почему не выполнить этот приказ нельзя.

Сергей Иванович нетерпеливо спросил:

— Чего молчишь? Выкладывай!

— Я вас об одном просить хочу: разрешите начать переселение через неделю, сразу после Октябрьских праздников.

— Это почему?

— Пусть люди проведут праздник в тепле. К тому времени наша строительная бригада закончит работу в штабе, и мы сразу переведем ее в лагерь буденновцев. Туда же направим и взводы, которые скоро с задания вернутся: пускай быстрее строятся. Так, по-моему, для всех лучше будет.

— Согласен, — Сикорский протянул руку: — А чтобы все честь по чести было, приказ о закреплении отряда имени Буденного за штабом издадим после того, как вы с ними поменяетесь местами.

Думая, что разговор окончен, я поднялся со скамейки. Но Сикорский опять усадил.

— Погоди, еще одно дело решить надо. Как считаешь, можно ли назначить Ляпичева командиром отряда?

— Какого?

110

— Не имеет значения. Мне твое мнение надо знать: справится он или нет?

Я обрадовался за Фрола Корнеевича: зря Сергей Иванович такой вопрос задавать не станет. Однако, не имея понятия, о каком отряде идет речь, ответил несколько неопределенно:

— У Ляпичева достаточно командирского опыта...

Сикорский поморщился, продолжая рассуждать вслух:

— Были у него ошибки, из-за них и в рядовые попал... Но, судя по всему, понял, за что наказали. Исправился. Больше, думаю, не повторит. Он ведь у тебя лучшим взводом командует, не так ли?

Бывает, что судьба человека зависит от одного неверного, необъективного слова, сказанного о нем. Перехвалил, лишь бы не обидеть, и человека подняли на незаслуженную высоту, так что и голова пошла кругом. Или захотел насолить за какие-нибудь свои обиды, и человеку нигде веры нет, хоть головой о стену бейся... Я всегда придерживался правила говорить о людях, а тем более о подчиненных, только правду.

— По своим боевым качествам, по результатам работы взвода товарищ Ляпичев вполне может быть командиром отряда, — начал я. — Но есть у него и недостатки: мало работает с людьми, иногда излишне груб с партизанами. Однако правильно реагирует на критику и ради общего дела не щадит своего самолюбия. А это свойственно далеко не всем нашим командирам.

— В их числе и тебе? — усмехнулся Сикорский. — Или ты, как и он, души не чаешь в критике? Ироническая эта усмешка задела меня, и ответ получился неожиданно обиженным:

— Никогда не считал себя идеалом. И сейчас не считаю...

111

— Ну-ну, не лезь в бутылку. Давай о деле: что еще нужно, чтобы Ляпичев стал настоящим, хорошим командиром отряда?

— Нужен отличный комиссар. Такой, например, как наш Федор Беляев.

— Стоп! — Сикорский поднял руку. — Ловлю на слове: с комиссаром Беляевым Ляпичев будет хорошим командиром?

— Уверен!

— Вот и договорились: сдавай отряд Ляпичеву, а сам пойдешь на другую работу: и посложнее, и потруднее.

И уже не спрашивая моего согласия, а излагая суть дела, секретарь обкома принялся рассказывать о том, что ожидает наше соединение в самом ближайшем будущем. Скоро, может быть даже в конце этого месяца, к нам придут с востока несколько партизанских бригад и с ними новые работники подпольных райкомов партии. Часть из них останется в Коречинских и Косовских лесах, остальные перебазированы на юг от Бреста, где надо создать еще одну партизанскую зону. Природные условия для этого там вполне подходящие: много больших лесов и болот и мало вражеских гарнизонов, зато разветвленная сеть железных дорог, имеющих для противника немаловажное значение. Там же проходит и Днепровско-Бугский канал.

— Все это давно пора взять под наш контроль, — подчеркнул Сикорский.

И, развивая свою мысль, он продолжал говорить о значении южной Брестчины для всей борьбы на территории области. Там, неподалеку от деревни Сварынь, уже находится первый партизанский аэродром.

(Продолжение следует).

112

«СВАЁЙ МАТЦЫ-ЗЯМЛІ — БЕЛАРУСІ»

«Беларускія пісьменнікі ў Я. Купалы ў Маскве, 1942 г.»

3 карціны мастака З. ПАУЛОУСКАГА.

У 1972 годзе спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Гэтыя імёны дарагія сэрцу кожнага беларуса, бо яны — сімвал нашай нацыянальнай гордасці. «Беларускі народ, — піша наш зямляк са Злучаных Штатаў Амерыкі Аляксандр Крашанін-

нікаў, — даў свету такіх пісьменнікаў-волатаў, як Янка Купала і Якуб Колас. Я добра знаёмы з творчасцю гэтых вялікіх людзей, сапраўдных патрыётаў сваёй Айчыны, але кожны раз з асалядай чытаю і перачытваю іх неўміручыя радкі. Хачу прасіць вас змясціць у «Голасе

Радзімы» некалькі вершаў Я. Купалы і Я. Коласа».

Выконваючы просьбу нашага суайчынніка, а таксама пажаданні многіх іншых землякоў, мы друкуем сёння вершы Янкі Купалы і ўрыўкі з паэм Якуба Коласа «Новая зямля» і «Адплата».

Янка КУПАЛА

Я АД ВАС ДАЛЁКА...

Я ад вас далёка, бацькаўскія гоні, —
На чужое неба ўжо гляджу сягоння.
Але думкай, сэрцам толькі вас я знаю,
Як і жыў, жыў я ў сваім родным краю.
І няма на свеце так вялікай меры,
І няма на свеце так каваных дзвераў,
Каб хоць на часіну — ў будні ці ў нядзелі —
Беларусь са мною разлучыць пасмелі!

Я ад вас далёка... скажуць гэтак людзі...
Але хто заглянуў у чужыя грудзі,
І паняў хто шчыра той агонь і мора,
Што гарыць, бушуе і аб чым гавора!
Пойме толькі гэта, хто аж да сканання
Не пазнаў спакою, не пазнаў прыстання;
Каго доля-ведзьма ад самай калыскі
Кідала па свеце, як той ліст вятрыскі.

Я ад вас далёка... А дзе ні гляджу я —
Дома толькі думка днюе і начуе;
Знаю толькі пушчы Белавежскай гоман,
Знаю толькі рэчку — з плытнікамі Нёман.
Дзе ў чужыне будзе сад так гадаваны,
Дзе такі там хорам важна збудаваны, —
Што мне замянілі б хату і бярозкі,
Хату і бярозкі беларускай вёскі!..

Я ад вас далёка... Дзеліць нас паўсвета, —
А жыў ж я з вамі і зіму, і лета;
Чую з вамі ўвосень непагоды песню,
Цешуся з праталін вольнага прадвесня.
І ці сонца ўзыйдзе, і ці сонца зайдзе, —
Вечна з думкай там я, мой спакойны край дзе;
З выраю ж як толькі сустрачаю гусі,
Весці ў іх пытаю з роднай Беларусі.

Я ад вас далёка... Жыву між чужымі.
Чую ж вашы песні, — водклік шлю сваімі;
Дабываю песні ад душы, ад сэрца,
Аж бы сам за імі к вам ляцеў, здаецца.
Не зрабіць нікому гэткай дамавіны,
І не вырыць ямы гэткае глыбіны,
Каб у іх з вачэй мне Беларусі-маці,
Як людзей хаваюць, гэтак пахаваці.

Я ад вас далёка... Божа ты мой мілы!
Неразлучны з вамі да самой магілы, —
Не пакіну думачы светам і ўпацёмку,
Як там жывіце вы, як жыўе старонка!
А хоць дасць мне доля ў дамавіне месца, —
Устане цень з зямлі мой, на крыж абাপрэцца
І ў той бок глядзеці будзе век нязводна,
Дзе ляжаць загоны Беларусі роднай.

Якуб КОЛАС

«НОВАЯ ЗЯМЛЯ»

УРЫВАК З ПАЭМЫ

Прышлі піліпаўкі, Мікола,
Дзянькі праходзяць больш
вясёла,
Бо хоць зіма і крэпіць дужа,
І хоць бушуе яе сцюжа,
Бы тое дзікае ігрышча,
І вецер жудасна засвішча,
Як на дудзе ці на кларнеце
На нейкім злыднёвым
банкеце, —
Ды ўсё ж святлеюць далей
вочкі
І іх бялюткія сарочкі.
Ёсць характаво і ў гэтых зімах,
І ў мёртва-белых тых кілімах,
Што віснучь-ззяюць хрусталамі
Над занямымі лясамі,
Калі ў агністым мароз троне,
У крывава-багравай заслоне
Над светам рукі ціха ўздыме
І зачаруе, ўсё абніме;
А як усходзіцца завея,
І вецер з снегам задурэе,
Ды затрасецца віхрам белым!..
Эх, колькі волі ў руху смелым!
— Гуляй, зіма, твая часіна!
Ды скоро будзе палавіна,
А там цяплом табе павее;
А ўдзень і сонейка прыгрэе!

Хлапцам прыелася вучэба:
Цяпер калядак чакаць трэба,
І думка іх не тым занята,
Усё болей ходзіць каля свята.
І міла гэта іх чаканне!
Адзнакі блізкіх змін іх святка —
Гарыць салома каля хатак.
Пажар вясёлы ў час святання!
— А што там свеціцца,
нябожа!
Няўжо гарыць хто, не дай
божа!
— Не, не пажар: то — сцяг

калядны,

Япрук там смаліцца дзесь

ладны,

Свой крок апошні замыкае:
Япручка доля ўжо такая.

.....
І вось вячэра зачалася!
Спыніцца мушу я на квасе:
Ён колер меў чырванаваты;
Тут быў таран, мянэк пузаты,
Шчупак, лінок, акунь, карась,
Кялбок і ялец, плотка, язь,
Яшчэ засушаныя з лета.
Але не ўсё яшчэ і гэта:
Аздоблен квас быў і грыбамі,
Выключна ўсё баравічкамі;
Цыбуля, перчык, ліст

бабковы —
Ну, не ўясісь, каб я здаровы!
Пільнай — цішком скажу
між намі—

Каб і язык не ўцёк часамі.
За квасам елі верашчаку,
А потым блінчыкі на маку,
А там ламанцы, праснакі
З пшанічнай добрае мукі;
А макаў сок такі салодкі!
Ламанцы ў ім, ну як калодкі —
Так добра макам праняліся,
У рот паложыш — абліжыся.
За прасначкамі йшлі кампоты,
Кісель з мядоваю сытою;
Вячэру скончылі куццёю,
Але ўжо елі без ахвоты,
Абы падатак той аддаць,
Стары звычай ушанаваць.
І пасле гэтаквай вячэры
Жывот выпучваўся без меры,
А з-за стала як уставалі,
То нават трохі і стагналі.

«АДПЛАТА»

УРЫВАК З ПАЭМЫ

Далёка-далёка ты, край дарагі!
Далёка вы, родныя гоні,
Дубы лугавыя і рэк берагі,
Дзе з травамі лозы гамоняць.

Далёка-далёка вы, пушчы, лясы
І ціхія смужныя далі,
Дзе ўлетку на нівах шумяць
каласы
І песцяцца ў сонечнай хвалі.

Далёка, далёка жыў я ад вас,
Браты мае, ў болях разлукі!
Я ведаю — радасці промень
ваш згас

У цяжкай няволі пад жорсткім
ярмом
Ад ворага зносіш пакуты.
Разграблен набытак, разбуран
твой дом,
І сам ты п'еш горач атруты.

Я ў мыслях на край свой
далёкі зірну,
І сціснецца сэрца зацята.
Сады, гарады абярнулі ў труну
Фашысцкія вылюдкі-каты.

У пушчах, у нетрах трушчобін,
балот
Хаваецца люд непакорны.
Гарачыя сэрцы ўзімае Усход
І помсты распалены горы.

Браты мае, хочацца мне
вам гукнуць,
Каб там вы мой голас пачулі;
Фашысцкім забойцам суда
не мінуць,
Гатовы ім вострыя кулі.

Не доўга паганіць ясныты
далін
Цірольскаму шпегу-бандыту.
Да бою, народ мой, увесь
як адзін.
Бі ворага ўпотаі, адкрыта.

Хто ж здрадзіць народу
ў святой барацьбе,
Прадаўшы і чэсць і сумленне,
Няхай той павесіцца сам
на вярбе!
Няхай яго згіне насенне!

ГОСЦІ

Ка мне у госці з прывітаннем шчырым
І з песнямі калгаснікі прыйшлі.
Сам старшыня прыйшоў і брыгадзіры,
Настаўніца, даяркі й пастухі.

А з падарункамі прыйшлі ў госці
Зямлі абноўленай гаспадары:
Пірог пшанічны, кветкі, лёну горсці
На стол паклалі й мёду пляйстары.

І селі мы з павагай дзіўнай нейкай
За стол, дзе быў пірог і лён, і мёд...
За хатай заліваўся салавейка,
Гудзеў над хатай гулкі самалёт.

Такога гонару не меў ніколі,
Як я на гэтае зямлі жыўу,
Каб так віталі мяне хлебам-соляй,
І то не ў сне якім, а наяву.

Памалу гутарку мы распачалі,
А шмат аб чым пагутарыць было:
І пра сягонняшнія ў сонцы далі,
І як даўней жыло-было сяло.

Пра нашы гаварылі зімы, вёсны,
Пра добры ўраджай і працадні...
За вокнамі шумелі згодна сосны,
Начлежнікі разводзілі агні.

...Здаём належнае сваёй дзяржаве,
Дарогі ладзім, лес на спляў вязём.
Жывём заможнікамі ў самай справе,
Як трэслі, не трасём рыззём.

— Загаціць, — кажуць далей, — трэба рэчку,
Каб возера было, каб быў і млын,
Каб і ў хлявы каровам і авечкам
Сама вада пайшла ўгару з нізін.

І кажуць: — Школа ў нас чатырохлетка,
Дзесяцілеткай трэба каб была,
Каб нашым здольным працавітым дзеткам
Далей вучыцца сцэжка пралагла.

Ды шмат аб чым яшчэ мы гаманілі,
А больш за ўсё аб дасягненнях тых...
Спрасоння певень недзе хлопнуў крыллем,
На неба ўсходзіў месяц залаты.

Зайграў музыка; хлопцы і дзяўчаты
Пад музыку пусціліся скакаць...
Дрыжэлі сцены новай звонкай хаты,
Было нам весела, што і казаць!

І госці выйшлі. Ціша наступіла.
Тут адна думка ўзбегла мне на ў:
Калгаснікам адвагі не хапіла
Прасіць, каб песню аб калгасе склаў.

ПРЭЗІДЭНТ ГАВАЙСКІХ АСТРАВОЎ

Магутная дэманстрацыя ў гонар 10-годдзя Парыжскай камуны адылася ў румынскім горадзе Ясы ў 1881 годзе. Мясцовыя ўлады арыштвалі і кінулі ў турму арганізатара масавых выступленняў Мікалая Судзілоўскага. Усе жыццё гэтага чалавека, пачынаючы з юнацкіх год, — барацьба за лепшую долю працоўнага народа і вымушаныя падарожжы.

... Нарадзіўся Мікалай Судзілоўскі ў Магілёўскай губерні ў 1850 годзе. Пасля сканчэння гімназіі юнак паступае на юрыдычны факультэт Пецярбургскага ўніверсітэта. У сувязі са студэнцкімі хваляваннямі Мікалай пераязджае ў Кіеў, дзе працягвае вучыцца на медыцынскім факультэце. Там ён стаў адным з арганізатараў гуртка, які прапагандаваў неабходнасць збліжэння з народам.

Зацікавіўшыся работай І Інтэрнацыянала, вясной 1873 года Судзілоўскі едзе ў Швейцарыю, знаёміцца з рэвалюцыйным эмігрантам П. Лаўровым. Вярнуўшыся ў Кіеў, разам з іншымі грамадскімі дзеячамі прымае ўдзел у стварэнні «Кіеўскай камуны». (Яна ўяўляла сабой нешта накшталт заезнага дома, дзе рэвалюцыянеры маглі б адпачыць, а затым ісці ў народ.) За работу ў гэтай камуне Судзілоўскага хацела арыштаваць паліцыя, але ён выехаў спачатку ў Маскву, затым эміграваў у Лондан. Там блізка сшыоўся з рускім рэвалюцыянерам М. Сажыным і некаторы час жыў у яго.

З Лондана М. Судзілоўскі пераязджае ў Румынію, дзе бліскуча заканчвае ўніверсітэт і атрымлівае дыплом урача на імя Руселя, гэта значыць, рускага. Тут ён таксама прымае ўдзел у сацыялістычным руху, выдае і рэдагуе ў Ясах сацыялістычную газету «Бесарабія».

Арыштаваўшы ўрача Руселя за арганізацыю масавай дэманстрацыі, румынскія ўлады выдаюць яго разам з жонкай-швейцаркай і дзвюма дочкамі жандарам Расіі. Але капітан парахода, на якім везлі сям'ю Судзілоўскіх, дапамагае ім уцячы. Мікалай Канстанцінавіч жыве спачатку ў Францыі, затым у Бельгіі, Італіі, Аў-

стрыі, Іспаніі, Швейцарыі, працуе ў клініках, лабараторыях, выдае навуковыя працы.

У Балгарыі Русель па знаёміўся з Д. Благоевым і увайшоў у арганізацыю сацыял-дэмакратычнай партыі, якая тады нараджалася. Праз год, у 1887-ым, Судзілоўскі едзе ў Амерыку, у Сан-Францыска. Стаўшы амерыканскім грамадзянінам, ён набывае шырокую вядомасць як урач і грамадскі дзеяч. Яго выбіраюць віцэ-прэзідэнтам «Грэка-славянскага дабрачыннага таварыства».

Русель часта выступае ў друку, працуе амерыканскім консулам на розных астравах Усходняй Азіі, а затым пасяляецца на Гавайскіх астравах у Ганалулу. Сярод мясцовых туземцаў за добрую медыцынскую дапамогу ён атрымлівае імя «Каука-Лукіні» — «добры рускі доктар».

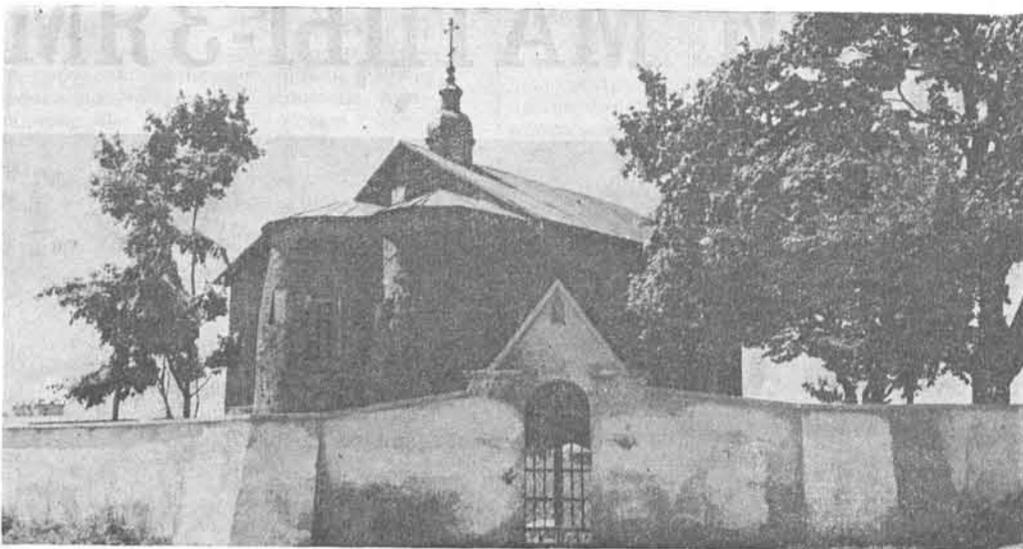
У 1892 годзе дэспатычная царыца Ліўтукалакі была скінута. Гавайскія астравы ў якасці штата былі далучаны да ЗША. Мікалай Судзілоўскі стварае тут туземную незалежную партыю. На выбарах у сенат гэта партыя перамагла, і Мікалай Канстанцінавіч становіцца сенатарам, фактычным кіраўніком рэспублікі.

У час руска-японскай вайны «Камітэт рускай свабоды» запрашае яго ў Японію для арганізацыі асветніцкай работы сярод ваеннапалонных. Ён наладзіў для салдат чытанне лекцый, выхад газеты «Японія і Рассія», наведваў лагеры рускіх палонных, стварыў тры школы.

Не атрымаўшы пасля вайны амерыканскага пашпарта, Судзілоўскі застаецца ў Японіі, выдае ў Нагасакі газету «Воля», затым у Токіо — часопіс «Восточное обозрение», стварае выдавецтва і кіруе ім, піша навуковыя работы па медыцыне і хіміі.

Апошнія дзесяць год свайго жыцця (ён памёр у 1930 годзе) Мікалай Канстанцінавіч жыў у Цяньцзыне, паранейшаму ўдзельнічаў у грамадскім жыцці, пераісваўся з Маскоўскім таварыствам палітзняволеных.

І. ШПАДАРУК.

Своеасаблівым узорам старарускага дойлідства з'яўляецца Барысаглебская, або Каложская царква, пабудаваная на Замкавай гары ў Гродна ў XII стагоддзі. Яе характэрныя асаблівасці — адносна тонкія сцены і круглыя слупы. Сячэнне нясучых канструкцый было зменшана, таму што пры будаўніцтве скляпенняў і верхніх частак сцен выкарыстоўваліся керамічныя галаснікі, якія да таго ж мелі акустычнае значэнне.
НА ЗДЫМКУ: Барысаглебская царква ў Гродна.

© ПАСПРАБУЙЦЕ — СМАЧНА ©

РУСКАЯ КУХНЯ

ХАЛАДНІК

Дробна парэзаную зялёную цыбулю расцерці з соллю да з'яўлення соку. Бялок крута зваранага яйка пасячы, а жаўток расцерці са смятанай, соллю, цукрам і гарчыцай. Змяшаць смятану з бялком і цыбуляй, уліць квас, дадаць парэзаных кубікамі агуркі і варае мяса. Перад падачай на стол пакласці ў талерку кавалчкі лёду, пасыпаць халаднік зялёным пятрушкі і кропам.

На 2 л хлебага квасу—250 г ялавічыны, 2—3 агуркі, 150 грамаў зялёнай цыбулі, 2—3 яйкі, 150 г смятаны.

РУСКІ СУП

Зварыць моцны булён. Злёгка падсмажыць на патэльні грэцкія крупы, кінуць у кіпячы булён. Кавалчкі бульбы і нарэзаную кольцамі рэпчатую цыбулю абсмажыць разам у масле, пакласці ў булён і варыць, пакуль грэчка і бульба не зробяцца мяккімі. Пакласці ў каструлю кроп і пятрушку, закіпяціць яшчэ раз.

На 600 г мяса (з косткачкай)—

2—3 сталовыя лыжкі грэчкі, 6—8 бульбін, 1—2 цыбуліны, 50 г сметанковага масла.

ГУСЬ СМАЖАНЫ З ЯБЛЫКАМІ

Тушку гуся начыніць антонаўскімі яблыкамі (цэлымі або разрэзанымі на 2—4 часткі і ачышчанымі ад насенных каробачак). Адтуліну ў брушку зашыць і смажыць у духоўцы. Гатовую тушку выняць з гусятніцы, выцягнуць ніткі, дастаць з брушка яблыкі, разрэзаць тушку на порцыі, пакласці на блюда; гарнір — яблыкі.

ЗАЛІУНОЕ ПАРАСА

Малочнае парася пакласці ў жароўню, заліць гарачай вадой, дадаць соль, лаўровы ліст, карэнні і паставіць на агонь. Праз 1—1,5 гадзіны гатовае парася вынуць, абмыць у халоднай вадзе. Калі яно астыне, падзяліць на порцыі і асцярожна раскласці на блюдзе кавалкі, каб разрэзы не былі відаць. Упрыгожыць гарнірам на ўласны густ і паступова, у 2—3 прыёмы, заліць мясным жэле. Для гарніру на кожныя 100 г

парасяці — морквы, бульбы, агуркоў і памідораў (свежых, салёных, марынаваных), зялёнага гарошку — па 30 г, жэле — 15 г.

ХЛЕБНЫ КВАС

Жытнія сухары заліць варам, потым ахаладзіць. Працадзіць, пакласці цукар, дрожджы і паставіць у цёплае месца на 12 гадзін. Потым дадаць разыны і два дні вытрымаць у халаднаватым месцы.

На 1 кг жытніх сухароў — 3 л вады, 200 г цукру, 20 г дражджэй, 50 г разынак.

КІСЕЛЬ ЖУРАВІНАВЫ З УЗБІТЫМІ ВЯРШКАМІ

Журавіны размяць у каструлі, заліць халаднай вадой з разліку 1 л на 1 кг ягад. Пасля гэтага раздзяліць сок і мязгу.

Мязгу заліць гарачай вадой у суадносінах 1:5 і гатаваць каля 5 мінут. Працадзіць, усыпаць цукар і даць закіпець. Затым уліць разведзены крухмал і журавінны сок. Усё гэта закіпяціць і ахаладзіць.

Халадныя ўзбітыя вяршкі пакласці наверх густога кісялю па ўсёй паверхні.

На 160 г журавін — цукру 160 г, крухмалу бульбянога — 60 г, вяршкоў — 250 г.

НЕЗВЫЧАЙНЫ ПЕРАПІС

Незвычайную інвентарызацыю закончылі работнікі лясной гаспадаркі Брэсцкай вобласці. У пушчах Палесся імі ўзяты на ўлік каля 48 тысяч мурашнікаў.

Ляснымі санітарамі называюць мурашак спецыялісты. За суткі сямейства сярэдніх памераў знішчае да 20 тысяч, а за сезон — каля двух мільёнаў насякомых. Мурашкі за лета ачышчаюць кожнае дрэва ад 500 і больш шкіднікаў. Акрамя таго, яны паляпшаюць доступ паветра да каранёвай сістэмы, узбагачаюць верхні слой зямлі арганічнымі рэчывамі.

Асабліва карысныя рыжыя лясныя мурашкі. Для захавання добрага стану лясоў на кожным гектары павінна быць па 4—6 мурашнікаў. Работнікі лясной гаспадаркі вобласці старанна ахоўваюць іх. Некалькі тысяч мурашнікаў агароджаны. З участкаў, дзе высякаюцца дрэвы, іх перасяляюць у новыя месцы.

ГУМАР

Журналіст пытае вядомага акцёра:

— Хто, на вашу думку, лепшы з сучасных акцёраў свету?
— Нас некалькі. — сціпла адказаў артыст.

— Пройдзе час, — сказаў бедны мастак, звяртаючыся да ўладальніка дома, — людзі будуць аглядаць гэты сціплы пакой і гаварыць: «Так, тут жыў і працаваў вялікі мастак!»
— Усё праўда, містэр! Калі вы не заплаціце за кватэру сёння, яны змогуць так гаварыць ужо заўтра!

— Аднойчы ў Афрыцы мне давалося заначаваць пад дрэвам у джунглях. І, уяўляецца, лей падкраўся да мяне ззаду

так блізка, што я адчуў яго дыханне на шыі!

— І што ж вы зрабілі?
— Падняў кайнер.

*
— Як паляванне?
— Казу падстрэліў.
— У нашых мясцінах — і дзікую казу?

— Не, не так каб ужо вельмі дзікую. Зусім дзікім аказаўся фермер, якому яна належала.

*
— Людзі! — ва ўсё горла закрывала жанчына. — Я толькі села ў поезд, а ў мяне паспелі ўжо ўкрасці кашалёк!
Чалавек, які сядзеў побач, сказаў:
— Але ж гэта хуткі поезд.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС: МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-03-15, 33-15-15, 39-87-92.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. № 801.